

№ 242 (20505) 2013-рэ илъэс ШЭМБЭТ ТЫГЪЭГЪАЗЭМ и 14

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэ и УКАЗ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо щытхъуціэхэр афэгъэшъошэгъэнхэм ехьыліагъ

Адыгэ Республикэм ыпашъхьэ гьэхьэгьэ ин дэдэхэр зэрэщыриlэхэм ыкlи ильэсыбэ хъугьэу lоф зэришlэрэм апае медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиlорэр Сирченко Александр Александр ыкъом — зекlонымкlэ Федеральнэ агентствэм зекlоным ищынэгъончъагъэкlэ ыкlи къэралыгъо проектхэмкlэ и Гъэlорышlапlэ ипащэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Хэбзэгъэуцугъэм игъэпытэнкіэ гъэхъагъэу иіэхэм апае щытхъуціэу «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ юрист» зыфиюрэр Бузэрэ Игорь Алик ыкъом — Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэ и Контрольнэ гъэюрышіапіэ ипащэ фэгъэшъошэгъэнэу.

Псауныгъэм икъэухъумэнкlэ гъэхъагъэу иlэхэм апае щытхъуцlэу «Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкlэ изаслуженнэ lофышl» зыфилорэр Хьатх Симэ Сэфэрбый ыпхъум — Адыгэ Республикэм псауныгъэм икъэухъумэнкlэ икъэралыгъо бюджет учреждениеу «К.М. Батмэным ыцlэкlэ щыт гупчэ сымэджэщэу Адыгэкъалэ дэтыр» зыфилорэм иврач-мамыку-гинеколог.

Адыгэ Республикэм и Ліышъхьэу ТХЬАКІУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,

тыгъэгъазэм и 11, 2013-рэ илъэс N 152

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Юстицием ыльэныкьокіэ кьэралыгьо политикэм игьэцэкіэн иіахьышхо зэрэхишіыхьэрэм, ильэсыбэ хьугьэу гуетыныгьэ фыриізу Іоф зэришіэрэм ыкіи шіуагьэ къытэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм зэрэдэлажьэрэм афэші Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм и Щытхъу тамыгьэу «Законыр. Пшъэрыльыр. Ціыфыгьэр» зыфиіорэр фагьэшьошагь Радченко Александр Александр ыкьом, Урысые Федерацием юстициемкіэ и Министерствэ Адыгэ Республикэмкіз и Гъэіорышіапіэ ипащэ.

ЯІофшіакіэ ыгъэрэзагъэп

Тыгъуасэ, тыгъэгъазэм и 13-м, ошіэ-дэмышіэ Іоф къэ-мыхъуным лъыплъэгъэным, къэхъугъэмэ ащ къыздихьыгъэ Іофыгъохэр дэгъэзыжьыгъэнхэм ыкіи машіор щынэгъончъэным фэгъэзэгъэ комиссиеу АР-м щызэхащагъэм зэхэсыгъо иіагъ. Ар зэрищагъ АР-м и Премьер-министрэу, комиссием ипащэу Къумпіыл Мурат.

Мэфэ заулэкіэ узэкіэіэбэжьымэ ощх-ос зэхэтэу щыіагъэм, щтыргъукізу ахэм къакіэлъыкіуагъэм, жьыбгъэм къызыда-хьыгъэ іофыгъохэм ядэгъэзыжьын, илъэсыкіэ къихьагъум фэгъэхьыгъэ мэфэкі зэхахьэхэр зыщыкіощт объектхэр машіом зэрэщыухъумагъэхэм ащ щатегущыіагъэх.

Ом ишэн нахьыбэу къызщигъэлъэгъуагъэр Мыекъуапэрэ Мыекъопэ районымрэ. Ос ціынэу къесыгъэр къыгъэщтыжьи, жьыбгъэр ащ къызыхэхъожьым, электричествэр зэрыкіорэ гъучіычхэр зэпычыгъэх. Ащ ыпкъ къикіыкіэ Мыекъуапэ ыкіи Мыекъопэ районым ахэхьэрэ псэупіэ 21-мэ, ар унэгъо 4504-рэ, нэбгырэ мини 10-м ехъу нэфынэрэ фабэрэ ямыіэхэу къэнагъэх. Ахэм къахиубытагъэх еджапіэхэри кіэлэціыкіу Іыгъыпіэхэри.

Ащкіэ Іофхэм язытет къытегущыіагьэх тыкъэзыуцухьэрэ дунаим икъэухъумэнкіэ, чіыопсым икъэкіуапіэхэмкіэ ыкіи ошіэ-дэмышіэ Іофхэмкіэ АР-м и Гъэ-Іорышіапіэ, УФ-м ошіэ-дэмышіэ Іофхэмкіэ и Министерствэ АР-мкіэ и ГъэІорышіапіэ, Адыгэ электрическэ сетьхэм, муниципальнэ образованиитіоу ом зэрар къызыфихьыгъэхэм япащэхэр. Ахэм къызэраіуагъэмкіэ, электричествэм икъэкіуапізу псэупіэхэм якіухэрэр зэты-

рагъзуцожьыгъзх, котельнэхэм юф ашіз, ау джыри электроэнергиер зэрамытыжьышъугъэхэр унагъохэм ахэтых. Ахэр 37-рэ зэрэхъурэр. Ом имызакъоу электричествэм икъэкlуапізхэр жъы зэрэхъугъэхэри, зэрэбгъэфедэщт піальзу яіагъэр зэрикіыгъэри зэпычынхэм пъапсэ зэрафэхъугъэр къэгущыіагъэхэм къыхагъэщыгъ. Джащ фэдэу гъэстыныпхъэ шхъуантіэр джыри зынэмысыгъэ псэупіэхэм адэсхэм анахьыбэм электричествэкіэ юф зышіэрэ хъакухэр агъэфедэх ыкіи ащ икъэкlуапіэхэм атегъэуагъэ хъугъэр афэщэчыгъэп.

Премьер-министрэм Іофхэм язытет уасэ къыфишіызэ, къулыкъоу мыхэм афэгъэзагъэхэм япшъэрылъхэр зэрагъэцэкіагъэхэм, кіымэфэ уахътэм ом къызыдихьын ылъэкіыщт пстэуми зызэрафагъэхьазырыгъэм, ахэм ядэгъэзыжьын Іоф зэрэдашіагъэм зэримыгъэразэрэр пхъашэу кіигъэтхъыгъ, щыкіагъэу ылъэгъухэрэр къыхигъэщыгъэх.

ЗиІофшіакіэ ымыгъэрэзагъэхэм къахиубытагъэх гъэсэныгъэм, псауныгъэм икъэухъумэн, культурэм афэгъэзэгъэ министерствэхэм япащэхэри.

— Шъхьадж зыфэгъэзагъэу, пшъэдэк выжь зыфихьырэм нахьыбэу ына втетыгъэу, бюджет ахъщэу объектхэм апэlухьэрэм федэу къыхьырэм лъыплъэжьыщтыгъэмэ, ащ фэдэу lофхэр дэи хъущтыгъэхэп, — къыlуагъ ащ. — ЦІыфэу электричествэ зимы ву, ипсэуп в чъы ву к вымэфэ чэщ-мэфэ пчъагъэм шысым джы зигугъу къэтш врэ вофыгьохэр ищык вагъэна. Тэры ахэм ядэгъэзыжьын зына в тетын фэягъэр.

Социальнэ объектэу ом зэрар къызыфихьыгьэхэм афэгьэзэгьэ министерствэхэми, къулыкъоу е ведомствэу ошіэ-дэмышіэ Іофхэм афэгьэзагьэхэми яІофшіэн нахь агьэльэшынэу, ом къызыдихьыгьэ пстэури дэгьэзыжыгьэ охъуфэкіэ псэупіэхэр къакіухьанхэу, тапэкіи къакіорэр зэрэкіымафэр къыдальытэнышъ, ащ фэдэ гумэкіыгьо ціыфхэм къызэрафимыхыжыщтым ыуж итынхэу къафигьэпытагь.

Нэужым мэфэкі Іофтхьабзэу къэблагъэхэрэр зыщызэхащэщтхэ объект-хэр машіом зэрэщыухъумагъэхэм зытегущыіэхэми, анахьыбэу анаіэ зытырагъэтын фаехэр къыхигъэщыгъэх, илъэсыкіэ мэфэкіым ціыфхэм тхьамыкіагъо къафимыхьыным анаіэ тырагъэтынэу, теурыкіуагъэ къызыхамыгъэфэнэу къариіуагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Хьакъулахьхэм яугъоин тегущы**І**агъэх

Лэжьапкіэм итын, Іофшіэнымкіэ фитыныгъэхэр мыукъогъэн-хэм япхыгъэ Іофыгъохэм, джащ фэдэу хэбзэіахьхэмрэ угъо-инхэмрэ афэгъэхьыгъэ хэбзэгъэуцугъэр зэрагъэцакіэрэм алъыплъэрэ республикэ ведомственнэ комиссием зичэзыу зэхэсыгъо тыгъуасэ иіагъ. Ар зэрищагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпіыл Мурат. Іофтхьабзэм хэлэжьагъэх муниципальнэ гъэпсыкіэ зиіэ къэлэ ыкіи район администрациехэм япащэхэр.

Іофыгьо шъхьа! у къызэрэугьоигь эхэр зытегущы агъэхэр псэолъэш ыным фэгъэзэгъэ организацие зырызхэм хэбзэlахьхэр атынхэмкІэ гумэкІыгьоу къэуцухэрэр арых. Мыщ фэгьэхьыгьэу къэгущы агь федеральнэ хьакъулахь къулыкъум и ГъэlорышІапІэу Адыгеим щыІэм ипащэу Елена Матвеевар. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, непэрэ уахътэм ехъулІзу мы лъэныкъом Іоф щызышІэрэ организацие 1070-рэ яучет хэтых. Ахэм япроцент 80-р къалэу Мыекъуапэрэ Тэхъутэмыкьое районымрэ ащатхыгъэх. Процент 90-мэ хэбзэгъэуцугъэм диштэу илъэс къэс зэфэхьысыжьхэр къашых, япшъэрылъхэр агъэцакіэх. 2013-рэ илъэсым проценти 6-мэ къатыгъэ зэфэхьысыжьхэм хэукъоныгьэхэр, мытэрэзхэр къахагъэщыгъэх. Мы мэзибгъум

къыкіоці псэольэшіыным фэгьэзэгьэ предприятие 16-мэ яіофшіэн зэрэзэхащэрэр аупльэкіугь, ащ ишіуагьэкіэ бюджетым хэбзэіахьэу къырагьэхьагьэм джыри сомэ миллион 28-рэ къыхагьэхьожьыгь. 2012—2013-рэ ильэсхэм ащфэдэу къызэкіагьэкіожьыгьэр сомэ миллион 85-м ехьу. Организациехэм аіутхэм лэжьэпкіэ мыин къахьэу пащэхэм къызэрагьэльагьорэр, ціыфым къыгьэхьагьэр «конвертым» дэльэу бэрэ ратэу къызэрэхэкіырэр, хэбзэіахьхэм ятынкіэ чіыфэхэр зэрэзэіуагьакіэхэрэр арых гумэкіыгьо шъхьаізу Гъэіорышіапіэм ипащэ къыгьэнэфагьэхэр.

ПсэолъэшІ организациехэу хэбзэІахьхэм ятынкІэ чІыфэ зытелъхэм япащэхэу зэхэсыгъом къыращэлІагъэхэм нэужым гущыіэ аратыгь. Ахэм зэфэхьысыжьхэр къашіыгьэх, мыщ фэдэ гумэкіыгьохэр яіэнхэм льапсэу фэхьугьэм, ащкіэ хэкіыпізу алъэгьухэрэм къатегущыіагьэх. Щыкіагьэу яіэхэр зэрэдагьэзыжыштхэр пытагьэ хэльэу зэкіэми къаіуагь.

— Мы бизнесым ухэтыныр зэрэкъиным щэч хэлъэп. Ау ащ фэдэ лъэбэкъу пшһыгъэмэ, хэбзэгъэуцугъэм къыдилъытэрэ лъэныкъохэр шlок! имыlэу бгъэцэкlэнхэ фае. Псэолъэш! организацием юр щызышlэрэ специалистым илэжьапкlэ сомэ мини 7 нахъ мыхъу зыхъукlэ, зыгорэ зэрэмытэрэзым уехъырэхышэжынэу щытэп. Ащ фэдэ екlолlакlэм зи дэгъу къызэрэпымыкlыщтыр пащэхэм къагурыюнэу тышэгугъы. Хэбзэlахъхэри игъом ыкlи икъоу атынхэр япшъэрыль шъхьаlэу зэрэщытыр зыщагъэгъупшэ хъущтэп, — къыlуагъ Къумпlыл Мурат.

Адыгеим ибюджет къихъэрэ федэр нахъыбэ шІыгъэным, УФ-м ихэбзэгъэ-уцугъэ диштэу пшъэрылъхэр зэшІохыгъэнхэм афэшІ республикэм имуниципальнэ образованиехэм, хьакъулахъкъулыкъум, хэгъэгу кІоцІ ІофхэмкІэ Министерствэм, прокуратурэм, хьыкум приставхэм язэпхыныгъэ агъэпытэнышъ, Іоф зэдашІэн фаеу мыщ дэжьым КъумпІыл Мурат къыщыхигъэщыгъ. ХэбзэІахъхэм яугъоинкІэ анахьэу ежь зыгъэгумэкІырэ Іофыгъохэм къащыуцугъ, къызэрэугъоигъэхэм ащыщхэм пшъэрылъхэр афишІыгъэх.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ

ЦІнфхэр зырагъэблэгъэрэ мафэр тыгъэгъазэм и 12-м Адыгеим

Урысые Федерацием и Президент пшъэрылъ зэрафишіыгъэм тетэу илъэс къэс, 2013-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 12-м къыщегъэжьагъэу, Урысые Федерацием и Конституцие заштэгъэ Мафэм ціыфхэр зырагъэблэгъэрэ мафэр зэрэ Урысыеу щыкощт.

Наркотикхэр хэбзэнчъэу амыгьэфедэнхэм гьунэ лъызыфырэ Федеральнэ къулыкъум Краснодар краимкІэ и Шъолъыр гъэ Іорыш Іап Іэ Адыгэ РеспубликэмкІэ икъутамэ мы мафэм цІыфхэр щезыгъэблэгъагъэхэр къутамэм ипащэу Олейников Евгений Николай ыкъор ары.

Наркотикхэр хэбзэнчъэу зэрагъэфедэхэрэм пэуцужьыгъэным, бзэджашІэхэм федэу къа-ІэкІахьэрэр хабзэм фэгъэкІомехоспифоІ еспихпк минесписж къулыкъум икомпетенциехэм адиштэу ахэплъагьэх, федеральнэ хэбзэгьэуцугьэхэм зэхьокІыныгъэу афашыгъэхэм ыкІи нэмык Іофыгьохэм атегущы агьэх.

ГущыІэм пае, Евгений Олейниковыр общественнэ организациеу «Бзылъфыгъэхэм я Союз» зыфиюрэм итхьаматэ иІэпыІэгьоу Джастэ Нинэ Павел ыпхъум зыlокlэм, ведомствэхэр зэдэлэжьэнхэ, наркотикхэм апыщагъэхэр нахь жьыlоу къыхэгъэщыгъэнхэ ыкІи ахэр

гьогу тэрэз тегьэуцожьыгьэнхэ зэрэфаем атегушы агъэх. Егъэджэн ІофымкІэ ветераныр общественнэ движениеу «Ныхэр наркотикхэм апэуцужьых» зыфиюоэм ыпашъхьэ къиуцорэ Іофыгъохэм, наркотикхэм апыщагъэхэм янэ-ятэхэм, яlахьылхэм, джащ фэдэу ежь наркоманхэм ІэпыІэгъу ягъэгъомехоспифо еспихия минеспит агъэгумэкІыщтыгъ.

Къэбар жъугъэм иамалхэм Іоф ащызышІэхэрэм я Урысые общественнэ организациеу «МедиаСоюз» зыфиюрэм ишъолъыр къутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм иправление итхьаматэ игуадзэу Баркина Людмилэ Николай ыпхъум ныбжьыкІэхэр наркотикхэм апыщагъэхэ мыхъунымкІэ игъоу ылъэгъухэрэр къыlуагъэх. Наркотикхэр къызыфагъэфедэхэмэ е къызыфамыгъэфедэхэмэ зэрагъэшіэнэу кіэлэеджакіохэр уплъэкІугъэнхэм ехьылІэгъэ хэбзэгьэуцугьэр къэбар жъу-

щыкіуагъ

гъэм иамалхэм къызэращыхаутыгъэмкІэ еплъыкІэу иІэр ащ къыриІотыкІыгъ. Стажышхо зиІэ журналистым Адыгеим щыпсэурэ спортсмен ціэрыіохэм ящыІэныгъэрэ ягъэхъагъэхэмрэ яхьылІэгъэ материал зэфэшъхьафхэр къэбар жъугъэм иамалхэм ренэу къащыхаутызэ ашІын фаеу игъоу ылъытагъ. Ащ ишІошІыкІэ, наркотикхэм апыщагъэ мыхъунхэм пае цІыфхэм спортым е творчествэм нахь зыфагъэзэн фае.

ЦІыфхэм щыкІагьэу къыхагьэщыгъэхэмрэ игъоу алъэгъугъэхэмрэ къулыкъум щатхыгъэх, наркотикхэр хэбзэнчъэу амыгъэфедэнхэм гъунэ лъызыфырэ къулыкъум ипащэ ахэм ахэплъэщт. Наркоманиер Адыгеим щыдэгъэзыжьыгъэнымкІэ предложение заулэ ащ лъыпытэу къулыкъум и юфыш ю япланхэм ахагъэхьагъ.

Наркотикхэр хэбзэнчьэу амыгъэфедэнхэм гъунэ льызыфырэ Федеральнэ къулыкъум Краснодар краимкіэ и Шъолъыр гъэ Іорыш Іап Іэ Адыгэ РеспубликэмкІэ икъутамэ ипресс-къулыкъу

ШЫФЫМРЭ ГЪАШІЭМРЭ

КІэлэегъэджэ унагъом игушІуагъу

КІэлэегъэджэ Іофшіэным нэмыкі сэнэхьат къыхэзымыхыгъэ унагъом ышъхьэ укъытегущы э зыхъукіэ, щытхъоу фаіорэр арэп апэ унаіэ зытебдзэрэр. Хэгъэгум зэхъокІыныгъабэ фэхъуми, щыіэныгъэм еплъыкізу фыриіэм зэрэфэшъыпкъэр зэкіэми апшъэ тэшіы.

Хьазэщыкъо Юныс Къунчыкъохьаблэ къыщыхъугъ. Дзэм къулыкъур илъэсищэ щихьыгъ. Адыгэ къэралыгьо кІэлэегьэджэ институтыр 1969-рэ илъэсым къыухи, физикэмкІэ ригъаджэхэу ыублагъ. Сэнэхьат зэфэшъхьафхэм защыфагьэсэрэ техническэ училищхэу фабрикэхэм, заводхэм япхыгъэхэм япащэу илъэсыбэрэ Іоф ышІагъ. РедукторышІ заводым идиректор игуадзэу илъэс 11 щытыгъ. Аужырэ илъэсхэм Адыгэ къэралыгъо университетым и Мыекъопэ къэралыгьо гуманитар-техническэ колледж щэлажьэ.

КІэлэегъаджэм щытхъу орэдыр къыфаlоу Хьазэщыкъо Юныс бэрэ зэхехы. Ащ дакloy, укІэлэегъэджэным имэхьанэ шъхьэихыгъэу утегущыІэн фаеу елъытэ. Ылъэ теуцогъэ кlэлэціыкіур ебгъэджэным, щыіэныгъэм фэбгъэхьазырыным пае зэпымыоу Іоф зыдэпшІэжыныр пшъэрылъ шъхьа!эу къыхегъэщы. КІэлэегъэджэ унагъом ущыпсэуныр шІогъэшІэгъон.

Юнысрэ Аминэтрэ 1967-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 7-м шъхьэгъусэ зэфэхъугъэх. Япшъашъэхэу Светэрэ Ирэрэ кІэлэегъаджэх. Светэ ыпхъоу Бэлэ Мыекъопэ къэралыгьо технологическэ университетыр «5»-кlэ къыухыгъ, аспирантурэм ишІэны гьэ щыхигьэхъуагь. Пхъорэлъф цІыкІухэу Дианэрэ Анитэрэ сэнэхьатэу къыхахыщтыр тшІэрэп. Тэтэжъ ыдэжь къызыкІохэкІэ ягушІогьошху, къэбар гьэшІэгьонхэр къафејуатэх.

ХьисапымкІэ кІэлэегъаджэу Мыекъуапэ Іоф щызышІэрэ нэнэ дахэу Аминэт ипхъорэлъфхэм гъэшІуабзэкІэ яушъыизэ, лъэпкъ шэн-хабзэхэм ащегъэгъуазэх. ЦІыфыр цІыкІузэ зыфэбгъасэрэр щыгъупшэжьырэп. КІэлэегъэджэ унагъом щызэрэугьоинхэр шэнышІу афэхъугь. Сабый щхы макъэу ашъхьэрытым ыгъэгушхохэзэ неущрэ мафэр нахьышІу зэрэхъущтым яцыхьэ телъ.

Урысыем и Конституцие заштагъэр илъэс 20 зыхъурэ мафэм тефэу Хьазэщыкъо Юныс тыІукІэгъагъ. Хэгъэгум и Президентву Владимир Путиныр Москва щыкІогьэ зэхэхьэшхом къызэрэщыгущыІэрэм телевизорымкІэ теплъыгъ. Адыгеим и Лышъхьэу ТхьакІушынэ Аслъан зэlукlэм зэрэхэлажьэрэр экраным заулэрэ къыридзагъ.

Адыгэ Республикэм икъэралыгьо гъэпсыкіэ хэпшіыкізу мэпытэ, — къеlуатэ кlэлэегъэджэ Іофшіэным иветеранэу, сэнэхьат-техническэ гьэсэныгьэмкІэ Уысыем иотличникэу Хьазэщыкъо Юныс. — Тилъэпкъэгъухэу дунаим щыпсэүхэрэр нахьыбэрэ зэlукlэхэ хъугъэ. Ахэр сыдми лъыкІо къодыехэп — ІэпыІэгъу зэфэхъужьых. Адыгэ быракъэу тиреспубликэ хэбзэ шапхъэкІэ щаштагъэм сипхъорэлъфхэр, ныбжьыкІэхэр къыкІэупчІэх. Тилъэпкъ дунаим нахьышюу щязыгъэшіэрэ къэбархэр къафэсІотэнхэр сикlac. СикІэлэгъум гукІэ къыфэзгъэзэжьмэ, адыгабзэм тызэрэрыгушыІэштыгьэм, дзэ къулыкъум кlалэхэр ягуапэу зэрэкІощтыгъэхэм, нахьыжъхэм шъхьэк афэ зэрафэтш ыщтыгъэм, нэмыкІхэм сягупшысэ, сикІэлэегъэджагъэхэр нэгум къыкІэ-

Ю. Хьазэщыкъор тигъэзет иныбджэгъушІу, адыгабзэкІэ тхэ зыхъукІэ ыгу илъыр нахьышІоу къыриІотыкІ у ельытэ. ЛІыхъужъхэм, нарт къэбархэм, адыгэ шэн-хэбзэ пытэхэм атегущыІэзэ кІэлэегъаджэм щы-Іэныгъэм чіыпіэу щыриіэм къыщыригъажьэ шІоигъоу бэрэ къыхэкІы. Опсэу, Юныс. Уинасып зыдэплъэгъужьэу ущыІэнэу, Тхьэм бэгъашІэ уишІынэу тыпфэлъаю. Илъэс 70-р бэп, ащ емылънтыгъэу Іофшіагъэу уиіэр макІэп. Урысыем изаслуженнэ артистэу Бэгъ Саид ятэу Муратрэ орырэ шъузэгъусэу ныбжыкІэхэм ягъэсэн шъузэрэдэлажьэрэр тэшІэ. Щытхъоу шъуфаюрэр мыухыжь, шушагьэу шъуиІэмкІэ Алахьэр къышъуегъэтэжь.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый. Сурэтым итхэр: Хьазэщыкьо Юныс и ахьылхэм ахэс.

Урысые Федерацием и Конституцие ия 20-рэ илъэс ехъулізу Адыгеим хэгъэгу кіоці Іофхэмкіэ иминистрэу Александр Речицкэм Адыгэ къэралыгъо университетымрэ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетымрэ яюридическэ факультетхэм якіэлэегъаджэхэмрэ ястудентхэмрэ зэіукіэгъу адыриіагъ.

Іофтхьабзэр къызэІуихызэ ащ зэрэхигъэунэфыкІыгъэмкІэ, Конституциер къэралыгъом и Хэбзэгъэуцугъэ ШъхьаІ. Тихэгъэгу зэфагъэ зыхэлъ ыкІи зыпкъ--паст е вышен естыныты сэхэр зэриlэхэр обществэми, ежь ціыфхэми къагурыюным мэхьэнэ ин дэдэ иІэу щыт.

«Шъо, юридическэ факультетхэр къэзыухыщтхэм, хэгъэгу гьэмкlэ, Урысыем и Конституцие кіоці Іофхэмкіэ къулыкъухэм

гугъы ыкІи зэдытипшъэрылъ Конституцием къытырэ фитыныгъэхэмкІэ пшъэдэкІыжь тхьынэу», — ипсалъэ лъигъэкІуатэзэ къыхигъэщыгъ Александр Речинкэм

Апшъэрэ еджапІэм Іут кІэлэегъаджэхэми къызэраІуагъэмкІэ, кадрэхэр зыгъэхьазырхэрэми, ахэм къяжэхэрэми шlyагъэ къэзытышт зэдэлэжьэныгьэ азыфагу илъын фае.

Министрэм къызэрэхигъэщыконституционнэ шапхъэу джырэ обществэм щаштагъэхэм адештэ. ЦІыфым ифитыныгьэхэмрэ ишъхьафитыныгъэхэмрэ апшъэрэ шіуагъэ яізу щыт.

А. Речицкэр Урысыем и Конституцие иштэн итарихъ шъхьафэу къыщыуцугъ. Ащ зэрэхигьэунэфыкІыгьэмкІэ, Конституцием зигугъу къышІырэ фитыныгъэхэмрэ шъхьафитыныгъэхэмрэ щыІэнхэмкІэ анахь нежения желех шыш капысыны желех жем гум ищынэгъончъагъэ. Ащ фэлажьэх хэбзэухъумэкІо къулыкъухэр зэкІэ.

Александр Речицкэм щытхъу тхылъхэр аритыжьыгъэх Адыгэ къэралыгъо университетым июридическэ факультет конституционнэ ыкІи административнэ правэмкІэ икафедрэ ипащэу Дзыбэ Саидэрэ Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым административнэ ыкІи уголовнэ правэмкІэ икафедрэ ипащэу Елена Курбановамрэ.

Нэужым генералым студентхэм яупчlэхэм джэуапхэр аритыжьыгъэх. Анахьэу студентхэр зыгъэгумэк ыхэрэр ведомствэм кадрэ политикэу зэрихьэрэр, къолъхьэ тын-Іыхыным пэшІуекІорэ бэнэныгъэр ыкІи нэмыкІхэр.

Зажэхэрэр агъотыжьы хабзэ

Норвегием щыщэу Гуннар ятэ Адыгеим къыщигъотыжьыгъ. Илъэс 67-рэ ыныбжьэу зыкіи ымылъэгъугъэ игупсэхэмэ адэжь апэрэу къэкіуагъ. Іэкіыб хэгъэгум къикіыгъэ хъулъфыгъэр мы мафэхэм тиреспубликэ щахьакіэ. «Жди меня» зыфи-Іорэ телекъэтыным фэдэу Норвегием къышыдэкіырэм исъемочнэ купи ащ игъус. Илъэс 67-рэ зикіыхьэгъэ хъугъэ-шіагъэр ахэм яшіуагъэкіэ нафэ хъугъэ.

Хэгьэгу зэошхом иветеранэу жьыгь, Антони ядэжь къэкІо-Антон Хрулевыр Мыекъопэ рай- жьыгъ, къыщагъ ык/и пхъурэ оным ит псэупіэу Тульскэм щыщ, къуитіурэ къыфэхъугъэх. Гуннар зыщымыІэжьыр илъэс 30-м къехъугъ. Норвегием кlалэ щыриlэми ымышІ у ветераным идунай илъэс 21-рэ ыныбжыыгъ, ау янэ ыхъожьыгъ. Антон Хрулевым упчІэ лыехэр ритынхэу къыриилъэс 18 ыныбжьэу Хэгъэгу зэошхор къежьагъ, ащ лъыпытэу зэуапіэм ащагь. 1942-рэ Ильэс заулэкіэ узэкіэіэбэжьмэ илъэсым фашистхэм ар гъэрэу яти, шы-шыпхъухэри иlэхэмэ аубытыгьагь ыкІи пыим илагерьхэмэ ащыщэу Норвегием итым дэфагъ. Къалэу Му-и-Рана ар дэтыгъ. 1945-рэ илъэсым Советскэ дзэхэм Европэм икъэралыгьохэр шъхьафит ашІыжьыгьэх, фашист лагерьхэм адэсыгьэхэр къадэкІыжьыгъэх. Антон Хрулевыри ащыгъум шъхьафит хъужьыгьэ, ащыгьум Гуннар янэ нэ-Іуасэ фэхъугь, зыдэсыгьэ лагерым пэгъунэгъоу пшъэшъэ ныбжьыкІэр псэуштыгьэ. 1946-рэ тхыгьэр ятэ икъашъхьэ тырильилъэсым игъатхэ Гуннар къэхъугъ, ау Антон ар ышІагъэп. тыхэу бэрэ щытыгъ ыкІи зэдзэ-Текіоныгъэшхор къыдахыгъ, Co- кіакіор иіэпыіэгъоу ытхыгъэр хьыпіэкіи тегупшысагьэп, — alo хэми, Норвегием щыпсэухэрэ-

ятэ Урысыем зэрэщыщыр, зэрэсоветскэ дзэкІолІыгьэр зешІэм гъэкІущтыгъэп ыкІи игупсэхэм алъымыхъоу джынэс къэсыгъ. къыгъотыжьынхэу рихъухьагъ. ЗэшІокІодыгьэхэр къызщызэрэгьотыжьыхэрэ телекъэтынэу Норвегием къыщыдэкІырэм ащкІэ ІэпыІэгъу къыщыфэхъунхэу зыфигьэзагь. ОшІэ-дэмышІэу зэкІэри

ИгъашІэм ылъэгъунэу зыкІэхъопсыщтыгьэ тым Гуннар ІукІэжьыгъэп, ау къызэрэкІуагъэм лъыпытэу ар къэхалъэм дэхьагь. Къэгъэгъэ Іарамыр ыкІи Іэпэрытх хьагъэх. Нэпсыхэр фэмыубы-

фэпшІагьэм, мы дунаим сыкъызэрэщыхъугъэм паекіэ. Уикіалэу Гуннар», — фэдэ рэзэныгъэ гущыІэхэу зыкІи ымылъэгъугьэ ятэ илъэс 67-рэ зыныбжь хъулъфыгъэм фитхыгъэх. Ятэшхэми, лежетк ижжен ижжетк хъоу щымыІэжьыми якъашъхьэхэр рагьэльэгьугьэх, ахэми афэшъыгъуагъ. Ащ фэдизым ышнахьык/ит/оу къыгъотыжьыгъэхэмрэ ышыпхъоу щымы!эжьым ыпхъурэ игъусэх. ЗэкІэ хъурэр телекъэтыным июфышіэхэм тырахы. Агъэзэжьымэ Адыгеим къызэрэкІогьагьэхэм, Гуннаррэ ветеранэу Антон Хрулевымрэ афэгьэхьыгьэ къэтын ахэм агьэхьазырыщт. Ветераным ыкъо нахык Іэхэу Николайрэ Алексейрэ аушъэфырэп, фэдэ хъугъэшlагъэ зэремыжагъэхэр къаlo.

Шынахьыжъ тиІэным пкІыветскэ дзэкlоліхэм къагъэзэ- къыіуагъ. «Тхьауегъэпсэу къыс- ахэм, — къызытаіом, ащ лъы-

пытэуи тшІошъ хъугъэп. Хьалэмэт шъыпкъ, ошіэ-дэмышіэу хъугьэ.

Хэгьэгу зэошхом иветеранэу Антон Хрулевым къыкІэупчІэхэу тхылъ къазыфэкІом, заом фэгъэхьыгъэ къэбархэр аугъойхэу къашІошІыгъагъ, ау зыкІи зэремыгуцэфагъэхэу Іофыр къычІэкІыгь. Фэдэ тхыльыр гьэмафэм ыкіэм къаіукіэгъагъ, джы Гуннар ядэжь къэкІуагъ. Зэшэу къэзэрэгьотыжьыгьэхэр зы Іанэм щызэрэугьоигьэх. Мыщ агу щизэу щызэдэгущы агъэх. Гуннар икъэбар къыІотэнэу зырегъажьэм, джыри нэпсыхэр къышюкіуагъэх. Ахэр рефыхых, къыІуатэрэм къыпедзэжьы. Мыщ янэ псэоу щыІ, ежь Гуннар пхъуитІу иІ, ипхъорэлъфыхэр нэбгыриплІ мэхъух. Сурэттехыгъэхэр къафыздищагъэх, ибын, ящыІакІэ ыкІи ятэ зыдэсыгъэ фашист лагерэу джы къызнэсыгъэм рамыутыжьыгьэу щытым итепльэ ахэм арытых. Гуннар лэжьэкІо къызэрыкіу, пхъашіэщтыгь, ежь ыркіэ ышіыгьэ шіухьафтынхэри къафыздищагъэх.

— Анахь хьакІэшхом фэдэу къыспэгьокІыгьэх, — elo Hopвегием къикІыгьэ хъулъфыгьэм. - Лъэшэу сигуапэ хъугъэ. Джынэс къызэрэсымыгьотыжьыгьэхэр. тызэрэзэІумыкІагьэр ары джы сыгу къеорэр.

ЛъэныкъчитІчми. Урысыем исми, ящыІэныгъэ зэхъокІыгъэ гуягъо аужырэ мыхъункІэ.

хъугъэ. «Къэсыфэ нэс сшІошъ хъущтыгъэп, — ею ветераным ипхъорэлъфэу Людмила Пузанковам. — Ау къухьэлъатэм къызэрикІыгъэм лъыпытэу зэрэтэтыер къызгурыІуагъ, зэрэсянэшым зыкІи сехъырэхъышэжьыгъэп. Антон Хрулевым текІыгъэ лъапсэмкІэ джы анахьыжъэу тиІэ хъугъэр Гуннар. Мы зэlукlэгъум сэ сызэрежагъэм нахьыб хэсхыгьэр — гуфэбагьэр. гукІэгъур къебэкІых».

ГушІуагьори, гукъаори зыщызэхэхьэгъэхэ зэlукlэу хъугъэ. Нахыжьэу лъыхъонхэм зэрафемыжьагъэм, нахь пасэу игупсэхэр къызэримыгъотыжьыгъэхэмкІэ зэрэкІэгъожьырэр Гуннар къыкІеІотыкІыжь зэпыты ыкІи ылъапсэ зыщыщ хэгьэгум нэІуасэ зыфешІы. Мыекъуапэ къеплъыхьэ, иІэгьо-благьохэр къекІухьэх. Хэгъэгу зэошхом иветеранэу ятэми, Урысыеми зэрарыгушхорэр ымыушъэфыхэу къею.

Илъэс 67-рэ зикІыхьэгъэ хъугъэ-шагъэм мыр икіэухэп, икъежьапІ ныІэп. Хэгьэгу зэошхом итарихъ нэкІубгьохэм мыщ фэдэ хъугъэ-шІэгъабэ джыри аушъэфы. Зы нэбгырэм, зы унагъом ятарихъкІэ хэгьэгухэм къарыкІуагъэм, дунэе хъугъэ-шlагъэхэм уалъыплъэн плъэкІыщт. Гуннар инасып къыхьыгъэу плъытэн плъэкІыщт. КІасэ хъугъэми, ятэ щымы!эжьыми, лъапсэр къыгъотыжьыгь. Джы зэшхэм Іофыбэ къяжэ, ялъфыгъэхэр нэІуасэ зэфашІынхэу къапыщылъ. Гуннар Адыгеим къызэрэкІорэр енэ-

ЗАОР хэлэжьагъэм ынэхэмкlэ

Чылэгьот Даутэ 1926-рэ ильэ- колхоз былымхэр ыгьэшхэнэу сым Пшызэ псыІыгъыпІэм кІуагъэу, фашистхэмэ къалъэычІэгъ хъугъэ къуаджэу Шы- гъугъ ыкІи къеохэу аублагъ. хьанчэрыехьаблэ къыщыхъугъ. А мафэм Даутэ ылъакъо тюгьо-Сабыйхэр непэ мамырэу псэун- гогьо къауlагь. Ерагьэу пыихэм, щыІэнхэм фэбэнагъэхэм дзэм инэплъэгъу къикІыжьыгъ, Даутэ ащыщ. Илъэс 15 ыныбжьэу Хэгъэгу зэошхор къе- шІыгьэу щыльыгь. Гъэмэфэ мэжьагъ. 1942-рэ илъэсым фа- фэ фэбагъ, ащ пае щагум уlэгъэ шистхэм Адыгэ хэкур заубытым кlалэм зыкъыраригъэщыгъагъ. еджэныр зэпигъэугъ. ЩыІэкІэ

- Былымхэр, нэмыкІ мылъкоу советскэ хабзэм иІэр нэмыцхэм аlэкlэмыхьанхэу, ахэр lушъом, арыти, къызэрэзэпыкъэсыхэ зэхъум агъэбылъынхэу рыкІыгъэхэм лъыпытэу нэбгыунашъо ашІыгъагъ, — ащ игу- ритІу къахэкІи, тадэжь къыдэкъэкІыжьхэм тащегъэгъуазэ. — Колхозым шэу, чэмэу, мэлэу ыукІи, занкІзу къакъырым ихьагъ, зэкіэ иіэр къокіыпіэ лъэныкъом тичэм хъупіэм щыіагь, шкіэр дэафынэу бригадэу зэхащагъэм тыгъэти, кlaпсэр ыlыгъэу дищи, сэри сыхэфагъ. Етфыжьагъэ- дэкІыжьыгъ. Сэ сызэрэщылъыр хэу, гьогу тытехьагьэу зы гене- адрэм къызельэгъум, садэжь рал горэ къытхэхьагъ. Ащ къы- къыІухьагъ ыкІи «упартизан» тиlуагъ: «Нэмыцхэр машинэм ыlуи, сыригъэзыгъ. Шхончэу исхэу къэкІох, шъо лъэсэу шъокІо, арышъ, къышъукІэхьащтых, сызхэлъ пІэм сыкъыхидзыгъ. былымхэр alэкlэхьащтых. Ащ Слъакъо зэрэузырэм ар ыгьапае ахэр тидзэкІолІхэм яшъутынхэу унашъо тшІыгъэ, къакІорэм зыфаем фэдиз ешъутыщт, хонч къыстырищэягъэу щыт. ар къэзыушыхьатырэ тхылъ къа-Іышъухызэ шъушІыщт». Джащ фэдэу къакІохэмэ Іэхъогъум пафыхэзэ ашІыгь. Ау былымышъхьэ заулэ къэнагъ, анахь хъыбэйхэу, цыкІухэу, Ахэр чылэм къэтфыжьыхи, колхоз къа-

ыгъэцакІэщтыгъ. Ежь яунэ ащ пэблагьэти, мафэрэ былымІусхэр аритынэу кІощтыгъэ. «Ащыгъум тикъуаджэ дзэ дэлъыгъ, нэмыцхэр къекІолІэгьагьэх», — elo

ядэжь къащэжьыгь ыкІи пІэ фа-

— А мафэри, чэщыри джащ амалэу щымыlагьэм фэшl еджа- тетэу кlуагьэх, — къеlотэжьы піэм къычіэкіыжьынышъ, кол- а мэфэ гумэкіыгьохэр, — ятіохозым хэхьан фаеу хъугьагьэ. нэрэ мафэм псым къызэпырыкІхи, нэмыцхэр къуаджэм къыдэхьагъэх. Тэ тыІусыгъ псы хьагъэх. Зым хьэ хыеу щылъыр пэрэп. Піэр ритэкъухьагь. Іашэ хэлъымэ еюшь арын фай, иш-Сшыпхъу къекІышъ, сурэттехыгьэ фашистым къырегьэльэгъу. «Мыр партизанэп, кІэлэеджакІу, тэ тикlaл», — elo. Пыир лъэшэу къысэплъи, ыгъази дэкlыжьыгъ.

Кавказыр зэраубытыщт шыкІзу Гитлер ыгъэнэфэгъагъэм пыир къырым чІэдгъэзыхьажьыгъэх. шъэфэу зэреджэщтыгьэр «Эдель-Ахэм яфэlо-фашlэхэр Даутэ вейс». Кавказыр къаухъумэныр, шъхьафит ашІыжьыныр советскэ дзэхэм япшъэрылъ шъхьаlэу щытыгъ. Мэзихырэ фашистхэм тишъолъыр тетыгьо щаІыгьыгь.

 Пыир зэкlафи, Дзэ Плъы-Даутэ. Джащ фэдэу мафэ горэм жьым къыгъэзэжьыгъ, ар зы-

хъугъэр мэзаем и 12-р арыгъэ, – ыгу къэкІыжьы Чылэгъот Даутэ, — псыхъом къызэпырэкІыжьыхи, чылэм къызыдэхьажьыхэм, тадэжь джащ фэдэ къабзэу апэ къыдэхьэгьагьэх. Яшинельхэм пыстыкІыгьэхэр яІэхэу, чъыІэм, гъаблэм ыгъэлІагъэхэу. Район гупчэхэм зэкІэ къулыкъухэр къащызэІуахыжьыгъэх, апэдэдэ зиюфшіэн езыгъэжьэгъагъэмэ военкоматыр ащыщыгь.

Пыир зэкlафэщтыгъэ, ау чіэнэгъэшхохэр ашІыщтыгъэх, дзэкІоліхэр хэгьэгум ищыкіэгьагьэх. Ыныбжь ильэс 17-м итэу Чылэгьот Даутэ дзэм къеджагьэх. «Тызлашэрэри тшІагьэп, товарнэ мэшІокухэм тарагьэтІысхьи, тыращэжьагъ», — джащ фэдэу Даутэ къеІотэжьы дзэм зэрашэгъагъэр.

КІэлэ ныбжыкІэхэу тыгьуасэ губгъом итхэу лажьэштыгъэхэр, заводхэм ачіэтхэу Іоф зышіэехноег уелы а дежелыты дежествить в дежестви фэягъэ. Апэ Темыр Осетием рашэліагьэх. Дзэ Іофым апэрапшіэу фагъэсагъэх ыкіи чіыпіэ зэфэшъхьафхэм зэбгыращыгъэх. Кавказым иошъогу къыгъэгъунэныр Чылэгъот Даутэ ипшъэрылъыгъ.

Сэ сызхэфагъэр я 443рэ зенитнэ-артиллерийскэ полк, къејуатэ ветераным. — Ошъогур къэдгъэгъунэщтыгъ. Пушкэхэр тиlэхэу, зы батареим 4 иІагьэр, къалэмрэ гидроэлектростанциемрэ къэтыухъумэщтыгъэх. Ар Тбилиси дэжь зыдэщытыгъэр, къушъхьэмэ тахэсыгь.

Кавказ ичІыпІэ зэфэшъхьафхэм Чылэгъот Даутэ къулыкъу ащихьынэу хъугъэ. «Пыим тыпэ-Іудзагьэу тызаощтыгьэп тэ, тигъэхъагъэхэр адрэхэм ягъэпшагъэхэмэ ащ фэдизэу иныхэп», — elo ежь Даутэ. Ау хэгъэгум текІоныгъэу къыдихыгъэм къулыкъу, дзэкІолІ пэпчъ яІахь хэлъ. ЗэкІэри зэрэзэдеІэжьыгъэхэм къыкІэкІуагъ.

— Разведкэмрэ зэпхыныгъэхэмрэ зыхэт взводым сыхагъэхьагъ, — къеІотэжьы Хэгьэгу зэошхом иветеран. — Связым тіэкіу нэіуасэ сыфашіи, километри 100-кІэ нахь лъагэу джыри къушъхьэм тыдащэягъ. ХэушъхьафыкІыгъэ диобатальон зэхащагь, джары сызхагъэхьагъэр, Морзе иазбукэ шысагъэшІагъ, тырку гъунапкъэм дэжь тащагъ.

ТекІоныгъэм ыуж илъэсым ехъуи тешІэжьыгъэу, 1946-рэм ибжыхьэ, Чылэгьот Даутэ икъуаджэ къыгъэзэжьыгъ. Къулыкъу ехьыфэ Даутэ сымаджэ хъугьагъэ. Ащ пае бэрэ дзэ сымэджэшхэм ачІэльыгь, къеІэзагьэх ыкІи ІофшІэным пидзэжьыгь.

— Зэо ужым зыпари цІыфхэм ямыІэжьэу, дунаир кІодыжьыгъэ зыфаюрэм фэдагъ, — зэоуж илъэсхэм язытетыгъэ къеІотэжьы ветераным. — Зым тракторыр зыщигъэбылъыгъагъэм къыхищыжьыгъ, адрэм чэм закъо горэ иІэу къычІэкІыгъ,

зы шы горэ къагъотыжьыгъ, джащ фэдэу рагъажьи, цІыфмэ къахэнэгъэ былымхэр тІэкІутІэкІоу аугьоигьэх, пхьэІашэхэри къагъотыгъэх, лэжьэным пытыдзэжьыгъ.

Джащ тетэу къоджэ колхозым Іоф щишІэнэу Даутэ ригьэжьагь. Нэужым районым игъэцэкІэкІо комитет Іоф щишіагь. Лэупакіэмэ япхъоу Гощэфыжь 1948-рэ илъэсым къыщагъ. Пэнэжьыкъуае щыпсэунэу унагъор кlyaгьэ, нэужым Тэхъутэмыкъое районым ит псэупІэу Инэм кощыжьыгъэх, джы къызнэсыгъэм Чылэгъот Даутэ ащ щэпсэу. Кавказ къызэриухъумагъэм пае, Хэгьэгу зэошхом зэрэхэлэжьагьэм фэшІ бгьэхальхьэхэр къыфагъэшъошагъэх. Ишъхьэгъусэ идунай ыхъожьыгъ, къуитТурэ пхъуитІурэ ахэм апІугъ. Къорэлъф-пхъорэлъфыхэр ыкІи ахэм ялъфыгъэхэр ренэу тэтэжъым дэжь къэкloх. Джащыгъум аш ищагу щыбырсыр, щхы-гушІогьо макъэр шъхьащыт. Заом фэгъэхьыгъэ усэхэм илъфыгъэхэмэ ясабыйхэр къыфеджэх. Зым нахьи зыр нахь цІыкІоу ахэр Даутэ къырещэкІых.

Ильэс 87-рэ зыныбжь ветераным къызщыхъугъэ къуаджэу Шыхьанчэрыехьаблэ зэрэщымы-Іэжьыр джы къызнэсыгъэм игухэкІ, псычІэгь ашІыгьэ чылэм зыдэсым сурэтэу щытырахыгъагъэхэр фэбагъэ хэлъэу къегъэлъагъох.

Хэгьэгу зэошхом иветеранэу Чылэгьот Даутэ зэресагьэу джы къызнэсыгъэм зигъо хъурэ унэгьо Іофхэр зэшІуехых, псэупІэу зыдэсым иобщественнэ щы акіэ хэлажьэ. ХэтэрыкІхэр къызщигъэкІырэ фэбапІэ иІ, гъатхэрэ ащ Іофшіэнхэм ащыпедзэжьы.

> НэкІубгъор къэзыгъэхьазырыгъэр ГЪУКЮЛІ Сусан.

Мэджыдэ мэзым хэт.

ШАПСЫГЪЭХЭР

Ихьакъ ыгъэцакізу Дунаим тет хэу, ислъам диныр хэрэм арихыліагь, щежьэгьэ тарихь чі

Шъхьэлэхъо Мэджыдэ Шыхьам ыкъор идунэееплъыкіэкіи идунэететыкіэкіи зыпкъ иуцогъэ хъулъфыгъэу шапсыгъэ къуа-джэу Шэхэкіэй ціыкіум щэпсэу. Шъэчэ национальнэ паркым икъэралыгъо инспектор шъхьаі.

Унагъо иІ, сабыиплі епіу. Сурэттехыныр икіас, тхылъыбэмэ яджэ, ышіэрэр бэ. Адыгэ шхынхэр зыфэдэхэр, шіуагъэу ахэлъыр зэригъэшіагъэх. Ціыф къызэрыкіу ыкіи ціыф іуш. Шэн гъэтіылъыгъэ иі. Удэгущыіэ зэпытыгъэми уемызэщынэу къыпшіошіы. Сэмэркъэу дахэ хэлъ.

Мэджыдэ бзэ зэфэшъхьафибл ешіэ, диным фэщагъ. Дунаим зыфытетыр къыгурыіуагъэу, ціыфхэм шъхьэкіафэ афишіэу, ежьыми уасэ къыратэу щыі. хэу, ислъам диныр куоу зышlэхэрэм арихьылlагъ, диныр къызщежьэгъэ тарихъ чlыпlэхэр къылъэгъугъэх. Мэджыдэ нэмаз ешlы, нэкlыр ыlыгъ, Къурlаным еджэ. Ахэр зыкlи пэрыохъу къыфэхъухэрэп къэралыгъо lофзу зыпылъыр ыгъэцэкlэнымкlэ, яшlуагъэ къэмыкlомэ.

Къызэкlожьым ыуж кlэлэцlыкlухэр яунэ къакlохэзэ ригъэджагъэх. Еджапlэм ислъам диным хъишъэу пылъыр къащыфиlуатэу хъугъэ. Урыс кlэлэегъаджэхэу Псышlуапэ loф щызышlэхэрэри ащ нэlyасэ фишlыхэу къыхэкlыгъ.

Шапсыгъэ Адыгэ Хасэм и Совет зыхэтми, Мэджыдэ дин

Мэзыр псэ зыпыт саугъэт

Ыныбжь илъэс 16 хъугъэу Мэджыдэ мэзым хэхьэгъагъ. Нэмыкі кіуапіи иіагъэп — мэзпэс къуадж къызщыхъугъэр. Дзэ къулыкъур къызеухым ыуж къалэу Новочеркасскэ дэт апшъэрэ еджапіэм щеджагъ, мэз хъызмэтым иинженер сэнэхьатыр зэригъэгъотыгъ.

Янэ-ятэхэм сабыих хъухэу апlугъэх. Ятэу Шыхьам артиллерием хэтэу заом къин щильэгъугъэми, насыпышlоу Мэджыдэ елъытэ, сыда пlомэ заор окlофэкlэ зэ нахь къауlагъэп, псаоу ичылэ къыгъэзэжьыгъ. Совет тхьаматэу, етlанэ сатыушlэу lоф ышlагъ, еджапlэми lутыгъ. Сыдигъуи исабыйхэр зэрэригъэджэщтхэм пылъыгъ ыкlи къыдэхъугъ.

Мэз гъэкіыгъэ дахэхэм илъэсыбэ хъугъэу ахэт инспекторым тапэкіэ ахэр зыфэдагъэхэри, джы мыхъунэу зэрадэзекіохэрэри елъэгъу ыкіи ащегъэгумэкіы.

— Совет хабзэм илъэхъан тимэзхэр дахэу зэтеутыгъэхэу, ухъумакІохэр яІэхэу, афэсакъыщтыгъэх, — еІо Мэджыдэ. — Джы краим имэзхэр ІыгъэкІых. Мэзым узэрэдэзекІощтыр зымышІэрэ цІыфхэу, тапэкІэ милицием хэтыгъэхэу е ІэнатІэ горэм Іутыгъэхэр ары ащ джы хэтхэр. Шъэчэ национальнэ паркым нахь къызэтенагъэ тиІэжьэп.

Паркым гектар мини 190-рэ зэльеубыты. Титарихь льэуж бай къызщигьэнэгьэ чІыналь зытетыр. Убыххэмрэ шапсыгьэхэмрэ ячІыгухэр ащ хэхьэх. Паркыр псэ зыпыт саугьэтым фэд.

Шапсыгъэ чІыгум имызакъоу, Адыгэ Республикэми лъэпкъ тарихъым итамыгъэхэу чІышъхьашъом къытенагъэхэм икъоу тызэрафэмысакъырэм ыкІи къызэрэтымыуххумэхэрэм Мэджыдэ игугъу къышІыгъ. Адыгеим псэупіэжъхэм, пытэпіэжъхэм къакІэныгъэхэр бэу зэрэщыІэхэм щыгъуаз. Загъорэ Лэгъо-Накъэ къэкІо, Лъэпкъ музеим чІэхьэшъ, зыщеплъыхьэ. БэмышІэу щыІагь адыгэхэр Урысыем ипачъыхьэ зыщыІукІэгьэгъэхэ чіыпіэм. Чіыпіэ дахэхэу тиlэхэм аумэхъыгъ.

Егъэгумэкіы Іуашъхьэу къатіыхэрэм къачіахырэ лъэпкъ кіэнхэр хымэ ціыфхэм адыгэ чіыгум зэрэращыхэрэм, ныбжыкіэхэр чіыпіэжъыхэм зэрашъхьамысыхэрэм, атэжъ піашъэхэм яіэпэіэсагъэ зэрэщымыгъуазэхэм.

И.В. Бормотовым итхылъхэр зэрегъэгъотых ыкІи яджэ. «Тэ тильэпкыкіэ тичіыгуи, тикъушъхьэхэри, чіыпіэ гъэшіэ-

гъонхэри къэзытхыхьанхэ тиlэп, — къытиlуагъ Мэджыдэ. — Ащ итхылъхэм бэ гъэшlэгъонэу къахэтхырэр. Мары, сэ сшъхьэкlэ, Адыгеим адыгэ щай къыщагъэкlыми джынэс сшlагъэп. Бормотовым итхыгъэхэр ары къэбарыр къызыхэсхыгъэр. Згъэшlэгъуагъэ ыкlи сигъэгушlуагъ».

Тигъэзет ащ ренэу къыритхыкіыщтыгъ, къыдэкіыгъо пэпчъ
къежэщтыгъ ыкіи еджэщтыгъ.
Джы ащ икъитхыкіын къин зэрэхъугъэм къыхэкізу гъэзетыр
Ізкіэхьажырэп, ау къихьэхэрэм
Интернетымкіэ яджэ. «Тарихъым фэгъэхьыгъэ къэбархэм
гъэзетым ынаіэ нахь атыригъэтыгъэмэ дэгъугъэ, — ею
Мэджыдэ. — Тэ тишапсыгъэ
лъэпкъ гъэзет къыдэкіы зэпытынэу амал иіэп, шъоры
тызщыгугъырэр».

А гъогур сыдигъуи занкіэ

ТхьэшІошъхъуныгъэ зиІэ пстэури ежь игьогукІэ Тхьэм къыфэкІо. Мэджыдэ игъогуи зыми фэдагьэп, арэущтэу хъущтыми окІэлэфэкІэ ышІагьэп. Зыщеджэрэ институтым научнэ атеизмэр щызэригьэшІагь. Быслъымэн диным фэгъэхыгьэ тхыгъэхэри, КъурІанри уяджэнхэу ыкІи зэбгъэшІэнхэу щыІагъэхэп. Къалэу Ростов-на-Дону дэт тхылъеджапІэм кІозэ, идиплом ІофшІагъэ ытхыгъагъ ыкІи езыгъаджэхэрэм ар анахь дэгъукІэ хагъэунэфыкІыгъагъ.

Мэджыдэ зэриІоу, къиныгъо горэ зэпичыныр, Іофыгьо горэм ыуж итыныр ишэн. Ныбжьык агъ Урысые радиозэнэ къокъоу динымрэ ислъамымрэ афэгъэхьыгъэу Москва щызэхащэгъагъэм зыхэлажьэм ыкІи текІоныгьэр зыфагьэшьошагъэхэм захафэм. ШІухьафтынхэр иныгъэх ыкІи дэгъугъэх Чабэм ыпкІэ хэмыльэу уагъак ощтыгъ е тхылъ куп ислъам диным фэгъэхьыгъэх къыуатыщтыгъ. Мэджыдэ тхылъхэм ахэфагь ыкІи кІэгьожьыгъэп. Еджэныр зикlасэм ахэри шІогъэшІэгъонэу ыджыгъэх, ишІэныгъэхэм ахигъэхъуагъ. Дин зэфэшъхьафхэр — буддизмэр, чыристан диныр, ислъамыр — зэригъапшэхэу бэрэ къыхэкІыгъ. Быслъымэн диным лъапсэу иІэм, ар щызыгъэтырэм ыкІи щызыгьаІэрэм гукІэ лъыхъущтыгъ ыкІи егупшысэщтыгъ.

Зылъыхъурэр мэзым хэтэу къыгъотыгъ.

— Ащ дэжым джыри «сыкъэущыгъагъэп», — elo Мэджыдэ. — Мэзым ухэт хъумэ бэмэ уягупшысэ, пкъым зегъэпсэфы, гум зеlэты. Джащ фэдэ мэфагъ тхьашlошъхъуныгъэр lэшly-lэшloy сыгу къызехьэм.

— Сыда ащ дэжьым зэхэпшагьэр ыкlи къыпщышыгьэр, сыда зэхъокlыгьэ хъугьэр? теупчlыгь ащ.

— Мы дунаеу тызытетыр тэ зэрэтымыгъэІорышІэрэр, ар Тхьэм къыгъэшІыгъэу зэрэщыІэр къызгурыІуагъ. Слъэгъурэр зэкІэ ячІыпІэ шъыпкъэхэм арыуцожьыгъэх. Пстэури зезгъакІорэр къарыушху, шІошъхъуныгъэшху. Ар къызыбгурыІокІэ, гури къэІасэ, Тхьэр зэрэщыІэр угукІэ оштэ, гугъэ ин уегъэшІы.

— Шъхьаем, зы мафэкlэ цІыфым тхьашІошъхъуныгъэр къыфакІорэп ныla?

— Тэ, цІыфхэм, тигупшысакіэ зы мафэкіи, тхьамафэкіи, ильэскіи зэхьокіырэп. Сэри ислъам диныр икъоу зышіэхэрэм ыкіи къызыгурыіохэрэм бэрэ салъыхъугъ. Арабхэр сапэкъифагъэх, бэ ахэм шіэныгъэу къакіэрысхыгъэр.

— Тхьэм зэпымыоу уегупшыса?

— Ащ фэдэ хъурэп, цІыфыр такъикъ пэпчъ ащ егупшысэн ылъэкІыщтэп, ау ыгу илъ. Ащ уегъэгушхо, къарыу къыуеты ыкІи укъеухъумэ. Ар ІэпыІэгъу къызэрэпфэхъущтыр ошІэ.

— Сыда а къарыушхори тхьашlошъхъуныгъэри зыфэбгъэдэнхэ плъэкlыщтыр?

— Шъоф нэкІышхом уитыми, зэрэуимызакъор ошіэ. Чъыезэ къэнэхъэгъэ ціыфым уфэд. Дунаир зэгъэзэфагъэу плъэгъу-

нэу еогъажьэ, щыІэныгъэм шъыпкъагьэу хэлъыр къыбгурэю.

Бзибл ешІэ

Арапыбзэр зэригъэшІэнымкІэ Мэджыдэ ислъам диныр Іэпы-Іэгъу къыфэхъугъ. Дамаскэ щеджэфэ КъурІанри арапыбзэри къыгурыІохэу ригъэжьэгьагь. Къызегьэзэжьыми чІидзыжьыгъэхэп, джы арапыбзэкІэ тхыгъэхэм къяджэ ыкІи къыгурэІох. Ащ ыпэкІэ институтым нэмыцыбзэмрэ инджылызыбзэмрэ щызэригъэшlагъэх. Ахэм ягьусэу французыбзэмкІи ушэтынхэр ытыгъагъэх. Испаныбзэри къыгурэІо. Урысыбзэр дэгъоу ешІэ, адыгабзэкІэ къабзэу мэгущыІэ ыкІи ар егъэлъапІэ.

— Бзэхэм язэгъэшlэн сыдигъуи сыфэщэгъагъ ыкlи къыздэхъущтыгъ, — elo Мэджыдэ. — Аужырэу зэзгъэшlагъэр арапыбзэр ары. Ар бзэ куу ыкlи бзэ къин. Зэбгъэшlэныр гъэшlэгъоны. Ислъам шlэныгъэм гъунэ зэримыlэм фэдэу, ар зэрэтхыгъэ бзэри бай.

Мэджыдэ хьаджэр

Илъэсыбэрэ зыкіэхъопсэу къызыдырихьакіыгъэ гухэлъышіури Мэджыдэ къыдэхъугъ — Чабэм кіогъагъэ. Ащ ыпэкіэ Дамаскэ дин шіэныгъэхэр зэрагъэгъотынхэу кіорэ кіалэхэм ахэфэгъагъ. Сабыйй, унагъуи, шъхьэгъуси иіагъэхэми, къэзыгъэуцун щыіагъэп. Ары диным ыкупкі зэригъэшіэнэу зыщыригъэжьэгъагъэр, ислъам диныр шіэныгъэшхом исаугъэтэу зэрэщытыр къызщыгурыіогъагъэр.

Зэрэфэягьэу цІыф къабзэ-

шізныгьэхэр ары зыфэгьэзэгьагьэр. Ау къуаджэхэм мэщытхэр адэтхэп, диныр зылэжьы зышіоигьохэр къызэкіоліэнхэ чіыпіэхэр яіэхэп. Краим ипащэхэмкіэ ар нахь гупсэф. Быслъымэнхэр диным пылъынхэр ягуапэп, тещыныхьэх. Анахьэу Олимпиадэр текіыфэкіэ игугъу амышіыхэми нахь ягуап.

Дамаскэ къикіыжьыгъакізу Мэджыдэ якъоджэ ныо горэм ригъэблагъи къелъзіугъагъ дунаим зехыжьыкіз ыгъэтіылъыжьынэу. Илъэс ныкъо фэдизэ ащ ыуж псэужьыгъзу, дунаим зехыжьым, илъзіу фигъэцэкізжьыгъагъ. Джащ къыщегъэжьагъзу ціыфхэр къыфакіохэу рагъэжьагъ, цыхьэ къыфашіы. Къуаджэм ціыф дэліыкіымэ рагъэблагъэ, диным къызэрэдилъытэрэм тетэу щымыізжьым ихьадэ фэіо-фашізхэр фегъэцэкізжьых.

«Зэ Меккэр зылъэгъугъэм егъашіэм щыгъупшэщтэп, — elo ащ. — Укъэкіожьыгъэу уахътэ зытешіэкіэ, етіани укіо пшіоигъоу охъу».

«Тхьэр зэрэщыlэр ышlошъ мэхъу» аlорэп арабхэм, «къэущыгъ» alo. Нэмыкlэу, тэрэзэу, дунаим еплъы зэрэхъугъэр къырагъэкlы.

Джащ фэдэу дунаим тет Мэджыди. ЦІыфхэмкІи, иунагьокІи, исабыйхэмкІи ипшъэрылъхэр егъэцакІэх, тхьэшІошъхъуныгьэу иІэм ищыІакІэ къегъэпсынкІэ.

— Сэ зи езгъэзырэп диныр ыштэнэу, — къытиlуагъ Мэджыдэ. — Хэти ежь-ежьырэу ащ къыфэкlон фае. Ныбжьыми ар елъытыгъэп, илъэс 30-ми 60-ми ар зэхэпшlэн плъэкlыщт. Тхьэм узэрэфэкlощт гъогур сыдигъуи зэlухыгъ.

шьаукьо асльангуащ.

Бэмышізу зыныбжь ильэс 80 хъугъэ журналистэу Ліэхъусэжъ Хьаджэрэтбый зысшіагъэр республикэ гъззетым 1973-рэ илъэсым ищылэ мазэ (а лъэхъаным ащ ыціагъэр «Социалистическэ Адыгей») юф щысшіэнэу сызыюхьэр ары. Мамхыгъэ икіэлэ піугъэу Ліэхъусэжъыр хэгъэкіи, тигъунэгъу къуаджэу Къунчыкъохьаблэ щыщэу Шъоджэ Аслъанчэрыий синэюсагъэп. Ахэм бэшіагъэу редакцием юф щашіэщтыгъэ, зыми фэбгъэсэжьынхэу щытыгъэп.

ЦІыфышіу, Пофшізкіошху, ныбджэгъушіу

Нәужым нәбгырищыми зәшхәм фәдәу тыхъужьыгъагъ. Дәгъу дәдәу тызәфыщытыгъ, тызәгуры ощтыгъ. Сә гъззетым сырисобкорәу районым сыщы агъэти (адырит ур редакцием ч ректара уразам зытю зыща мыекъуапа, юфш регъу ужхам адажь сык ощтыгъ. Сызынасык машинистк умыгу Щамсэт «А, Къасымыкъор, пшынахыжъхэр ящанара къатым ишъхьаныгъупчъэхам къарыплъыхаза, ашъхьахар уназагъах, за укъесыгъама от поредения профетивать и поредения прадеждания прадеждания

ЗэкІэ редакцием чІэсхэм цІэ тедзэхэр афэзыусыщтыгъэр Хъущт Хъалид. Ары тэри «зэшхэр» къытфэзыусыгъагъэр. Ащ сызэрилъэгъоу «КІо Іофэп зэ укъэсыгъэмэ, нахьыжъхэр къыvажэхэээ езэщыгьэх», — ыІоти, ІущхыпцІыкІыщтыгъ. Аслъанчэрые ыцІагьэр «нахьыжъ», Хьаджэрэтбый — «гурытыр» сэ – «нахьыкІэр». Коллективыр дэгъугъэ, сэмэркъэушхо чІэлъыгъ, зэкъош-Іахьылым фэдагъэх. Редакцием тычІэкІы зыхъукІэ «зэшхэр ежьагъэх» аІощтыгъ...

ЛІэхъусэжъ Хьаджэрэтбый сыд фэдэ гущыІэ фабэ къепіоліагьэми къылэжьыгьэу щыт. Иціыфышіугъэ гъунэнчъ, ІофшІэкІошху, ныбджэгъу хьалэл. Іофшіэнымкіэ ащ енэкъокъун сапэ къифагъэп. Непи, нычэпи иІэп — кІон, къыхьын, ытхыжьын, къыригъэхьан. Фит шІи зэкІэ гъэзет нэкІубгьохэм арагъэуцощтри къыгъэхьазырынэу къысшІошІы. Загъорэ ecloy къыхэкІы «А зыкъом фэбэгьон, апэрэ нэкlубгъоми, ящэнэрэми, яблэнэрэми уитхыгъэхэр арытых, джыри сыда узыфаер». «А, Рэмэзан, хыныгьошхор макІо, тыгъуасэ уиныбджэгъу Киселевыр сигъусэу Джэджэ, Кощхьэблэ, Шэуджэн районхэм тащыlагъ. Щэджэгъоужым сыкъызэкІожьым редакцием сыкъычІэмыхьажьэу, унэм сыкІожьи, чэщыр хэкІотэфэ сытхагъ. НэкІубгъуитІумэ арагъэуцощт статьяхэр згъэхьазырыгъэх. Пчэдыжьи жьэу сыкъэтэджи, ІофышІэ сыкъэкІон охъуфэ апэрэ нэкlубгъом пае къэбар кІэкІ заулэ стхыжьыгьэ. Хыныгьошхор макІо, мафэ

къэс Іофшіагьэхэм зэхьокіыныгьэхэр афэхьух, мыгужьоу гьэзетым къихьанхэ фае. Джары сызыгьэгуіэрэр. Джыри бащэ тетымыгьашіэу Красногвардейскэ, Теуцожь районхэм танэсын фае...

Джары а синыбджэгьоу зыныбжь илъэс 80 хъугъэ ЛІэхъусэжъ Хьаджэрэтбыим иІофшіакіэ. Пшъырэп, езэщырэп. Фотоаппаратыр ыпшъэ ишІагьэу, диктофоныр ыІыгъэу хыныгъошхоми, гъэтхэ ыкІи бжыхьэ лэжьыгъэхэр халъхьэхэми ренэу губгьом ит, механизаторхэм ахэт. Фэдз къыщегъэжьагъэу шапсыгъэкІэ Хьащтыку лъынэсыжьэу зыдэмыхьэгъэ чылагьорэ, ылъапэ зытемыуцогъэ чІыгу залэрэ Адыгеим итэп. ЫмышІи ежьыр зымышІи республикэм исэп пІоми хэукъоныгъэшхо мыхъунэуи къытшІошІы.

Зэрэlофышlэшхом фэгъэхьыгъэу щысэхэм къахэдгъэхъон. Редакцием шапхъэ чlэлъ нэбгырэ пэпчъ непэ гъэзет сатырэ пчъагъэу къытын фаер зыфэдизыр гъэнэфагъэу. Хъаджэ-

рэтбыйкіэ мазэм къыкіоці ар зыфэдизыр гъэзет сатырэ минитф. Къыхэкіыгъэп ащ къыримыгъэхьоу, гъэзет сатырэ минибл-минибгъу ымытэу. Ау губгъо Іофшіэнхэр зыщыжъотыхэ хыныгъо лъэхъаным а пчъагъэмэ бэкіэ къарегъэхъу.

Культурэшхо хэлъэу, щыгъупшэ имы у мэпсэу, мэлажьэ. Сэ гъззетым сырисобкорэу Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ сащы у ситхыгъэхэр нахьы бэу зыфэзыгъэхьахыр хэрэр, зы у сусэжъыр ары. Сэ сизакъоп, хэт къыгъэхьыгъэ тхыгъэми теуцоу зэхиц алэрэп, ыгъэк у сызэритхыгъэу къызэригъэнэщтым ына- у сусу у сусу у сусу у сусу у сусуу у сусу

ЛІэхъусэжъ Хьаджэрэтбый иІофшіакіэ щысэ зыфэхъугъэхэ, ащ илъагъо рыкlохэрэ журналист ІэпэІасэхэр тиредакцие мымакІзу щылажьэхэу зэрэхъугъэр тигуапэ. Апэу зыцІэ къесіомэ сшіоигьохэм ащыщых ЖакІэмыкъо Аминэтрэ Сихъу Гощнагъорэ. Ахэр опытышхо зиІэ ІофышІэх, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналистых, адыгэгъэ дахэ зыхэлъыхэ бзылъфыгъэх. Ахэми гъэзетым къатхыхэрэм, къарагъэхьыхэрэм фэсакъхэзэ Іоф адашІэ, амыгъэгужъоу гъэзетым къырагъахьэ, къатхэхэрэр агъэразэх.

ЛІэхъусэжъ Хьаджэрэтбый анахь згъэлъэпІэрэ ныбджэгъоу сиІэхэм ащыщ. Аущтэу зэрэщытыр тиредакцие щылэжьэрэ пстэуми ямызакъоу, ежь

Хьаджэрэтбый ишъхьэгъусэу, егъэджэн-пlуныгъэм иветерану Аси, якlалэу, медицинэ шlэныгъэхэмкlэ кандидатэу Заури, сэ къош-lахьылэу, ныбджэгъоу сиlэхэми ашlэх.

Сянэ тхьамыкlәу щымыlэжым (Алахым джэнэтыр къырет) «сишъэуищ уряплl» риlощтыгъ. Тэщ нахыжъыти ынаlэкъыттетынэу фигъэпытэщтыгъ. Ежь Хьаджэрэтбый къытенэрэ щымыlэу, къытхахьэ, тигъэгъуащэрэп, къош-lахылныгъэкъыддызэрехьэ. Джары ар типхъорэлъфхэу чыпlэ зэфэшъхьафхэм ащыпсэухэрэм зыкlашlэрэр. Къыкlәупчlэх, игугъу ашы, ицыфышlугъэ ифэшъошэ уасэ фашы.

ЛІэхъусэжъ Хьаджэрэтбый илъэс къэс хыныгъор заухыкіз зигъэпсэфынэу Іофшіапіэм Іокіы. Ащ пэпчъ садэжь Джэджэхьаблэ къэкіо, мэфэ зытіущэ щэіэ. Геленджики, Криницэми, Инали тащыізу къыхэкіы. Ныбджэгъубэу Джэджэхьабли, Пэнэжыкъуаий, Очэпщыий, Адыгэкъали, Тэхъутэмыкъуаий, Инэми, нэмыкіхэми ащыщхэми язгъэшіагъ. Джы ахэр сэщ нахь ныбджэгъу фэхъужьыгъэхэу, телефонымкіз фытеох, Мыекъуапэ кіохэми ыдэжь чіэхьэх.

Алахьэм тиюфшыгъухэу, тиныбджэгъухэу къыпфэгумэкыхэрэр зэкіэ къызэрэпфэльэіуагъэхэр къыбдегъэхъух. Іофшыгъабэу, бгъэхэлъхьабэу, щытхъуціабэу уиіэхэр тиюфшыгъухэу тапэкіэ гъэзетым къэтхагъэхэм къаюгъахэхэшъ, къыкіэтютыкіыжьхэрэп. Тыожэ, шіэхэу укъытхигъэуцожьынау Алахьэм тельэіу.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Мы сурэтым пынджым иугьоижьыгьо Тэхъутэмыкьое районымкіэ тиныбджэгьоу Блэгьожь Хьилымэ (щы ізжьэп) ыдэжь Инэм тыдэхьагьэу ттырахыгьагь. Ащ итхэр: сэмэгумкіэ кьебгьэжьэнышь — Блэгьожь Хьилым, Ліэхъусэжь Хьаджэрэтбый, Нэхэе Рэмэзан, Владимир Киселевыр («Сов. Адыгеим» икорреспондент), Хьилымэ ишъхьэгъусэу Свет, ахэм япхьорэльфэу Тимур.

Къалэу Мыекъуапэ дэт кіэлэціыкіу іыгъыпіэу N 55-м икіэлэпіоу Хъуажъ Асе тызэрэфэразэр гъэзетымкіэ къатіомэ тшіоигъу. Ащ иіофшіэн хэшіыкіышхоу фыриіэм, сабыйхэм зэрафыщытым ыкіи нэбгырэ пэпчъ екіоліэкіэ гъэнэфагъэ къызэрэфигъотырэм гу лъымытэнэу щытэп.

Тисабыйхэр гушіохэзэ кіэлэціыкіу іыгъыпіэм макіох, сыда піомэ якіэлэпіоу, ятіонэрэ ным фэдэу алъытэрэ бзылъфыгъэр къызэряжэрэр ашіэ. Мыщ уахътэу щагъакіорэр ашіогъэшіэгъон, якіэлэпіу шіу алъэгъу, цыхьэ фашіы, шъэф ціыкіоу яіэхэри фаіуатэх.

Асе кіэлэціыкіухэм шъыпкъэныгъэ, шъхьэкіэфэныгъэ зэ-

Тисабыйхэр егъэгупсэфых

рахилъхьащтым пылъ. Нэбгырэ пэпчъ зыфэщэгъэ лъэныкъом нахь зэрэхигъэхъощтым, шІэныгъэм къызэрэфигъэущыщтхэм ауж ит. Сабыйхэм азыфагу ныбджэгъуныгъэрэ зэгурыІоныгъэрэ илъынхэм мыпшъыжьэу Іоф дешІэ.

КІэлэцІыкІум ипсихологие дэгьоу зэришіэрэм, ишіэныгьэхэм зэрахигьэхьорэм ишІуагьэкІэ сабыйхэм дэгьоу агурэІо. Ахэм Іофтхьэбзэ зэмылІэужыгьохэр афызэхещэх, льэныкьо зэфэшъхьафхэмкІэ хэхъоныгъэ ашІыным пыль. ІэшІэгьэ цІыкІухэу аригъэшІыхэрэр тисабыйхэм къытагъэлъэгъужьых, ахэм яшІын зэкІэлъыкІуакІэ агу раубытэ, унэми ашІогьэшІэгьонэу щыкІашІыкІыжьых. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаир зэрагъашІэ, творчествэм, ныбджэгъуныгъэм игушІуагъо зэхашІэ.

Илъэс 30-м ехъугъ Хъуажъ Асе исэнэхьат фэшъыпкъэу ыгу етыгъэу Іоф зишІэрэр. Ащ пае

мы кіэлэціыкіу іыгъыпіэм тисабыйхэу къатщэхэрэр зэрэгупсэфыщтхэр, ахэм къазэрафэсакъыщтхэр дэгьоу тэшіэ. Ахэр ыlыгынхэу Асе зэрэтефагьэхэмкlэ тинасып къыхыыгь. Нытыхэм ацlэкlэ «тхьауегьэпсэу» аш етэlo. КІэлэцІыкІу ІыгъыпІэу N 55-м еджапІэм зыщафагъэхьазырыхэрэ икуп ис сабыйхэм янэ-ятэхэм якомитет.

АДЫГЭ ЩАИР

Шэкюгъум и 15-р — щаим и Дунэе маф. Щай лъэпкъ зэфэшъхьафхэр къызщагъэкІырэ къэралыгъо зэфэшъхьафхэм зэкІэм ар ащыхагъэунэфыкlы. Адыгеими «Адыгэ щай» ыцlэу щай къыщагъэкlы. Адыгэ щаим ыціэ дэгъукіэ зыіугъэр бэшіагъэ. Ау ар зыфэдэр зымыльэгьугьэхэр ыкІи идэгьугьэ зымышІэхэрэр джыри нахыыб.

«Адыгеим а щаир къыщагъэкla?». «Тучанхэм сыда зыкlащамыщэрэр?», «Тхьапша ыуасэр?» Мыхэри,

нэмыкі упчіэхэри цІыфхэм къагъэуцух. А пстэумэ яджэуап зэдгъэшіэнэу адыгэ щаир къызщагъэкІырэ Мыекъопэ районым къэгъагъэхэр къызщырихырэ уахътэм

Ыціэ чыжьэу Іугъэ

Урысыем иакадемие къэгъагъэхэмрэ субтропическэ культурэхэмрэ якъэгъэкІынкІэ и Урысые шІэныгъэ-ушэтын институт икъутамэу Адыгэ Республикэм щыІэм иадминистрацие зычІэт унэр поселкэу Майскэр ары зыдэщыІэр. Тіоу зэтет, щаир зыщагъэгъурэ цехыри, къэмланзыгъэпсэфыпІи мыщ хэтых.

Унэм узэрэчахьэу бгъуитумкІи апчхэм адэт мэкІаишхощытхъу тхылъхэмкІэ, медаль зэфэшъхьафхэмкІэ ушъагъэх.

Адыгэ щаир къалэу Санкт-Петербург щаимрэ кофемрэ афэгъэхьыгъэ я VI-рэ Дунэе фестивалэу щырекіокіыгьэм хэлэжьагь ыкlи дышъэ медалитly рэ зэфэшъхьафхэр къызщагъэкъыщихьыгъ.

Щаир къэзыгъэкІхэрэмкІи, Адыгеим щыпсэухэрэмкІи а текІоныгъэм мэхьанэ иІагъ ыкІи гушІогьошхуагьэ, узгьэгушхон Борисэ къытфеІуатэ. хъугъэ-шІагьэу щытыгь. Бэ къытфаютагьэри кънтагьэльэгьугьэри. Ямузей тычІащагь, мыщ апэрэ илъэсэу Адыгэ хэкум щаир зыщагъэтІысыгъэм къыщегъэжьагъэу непэрэ мафэм къынэсыжьэу щаим икъэгъэкІын гъэхъагъэу щашІыгъэхэр къэзыІотэрэ стендхэр чІэтых.

Лъэгъупхъэх

Щай къэгъэкІыпІэхэр зыдэщыІэ къушъхьэтхыхэм тызыща-филиалым итхьаматэ шІэныгъэмкІэ игуадзэу Корзун Борис Васильевичыр ары.

Мафэр фэбагьэ ыкІи дэхагьэ. Къушъхьэм тыдэзыщэерэ гьогур бгъуитІумкІи благъэу къекІолІэрэ мэз шъолъырышхохэм къафырзырэм фэдагь. ТыдэкІэ уплъагьэми, чІыопсым идэхагъэ гури нэри ыгъэгушІощтыгъэх.

ШІэныгъэлэжьым щаир къызэрагъэкІырэр зэпымыоу къе-Іуатэ. ИІоф хэшІыкІ зэрэфыриІэри, зэрэфэгумэкІырэри къыхэшых.

Пщыпіэр угу къыгъэкіэу чіыпіэ гъэшіэгъон тыкъыщыуцугъ. Мыщ дэжьым зыгъэпсэфыпІэ щагьэпсы. Унэу ашІыгьахэм хьакіэщ, хьамамэ ыкіи шхапіэ хэтых. ЧІыпІзу зыдэщытыр дэхэ дэд. КъэкІорэ гъэмафэм къыщегъэжьагъэу цІыфхэм зыщагъэпсэфын алъэкІыщт.

Лъэсэу тэкІо, бгым техы. ТапэкІэ къушъхьэтхым щитэкъухьагъэу тет щай куандэхэр къэлъэгъуагъэх. Чыгоу зыхэсхэр къэбзэ-лъабз, шъабэ. Куан-

Мэкъумэщ шІэныгъэхэмкІэ дэхэм ащыщ къэгъэгъэ фыжь дахэ къыхэщы.

> Мыщ журналистхэр къатщэхэрэп, цІыфхэри хэдгъахьэхэрэп. Щаир сабыим фэд, уфэсакъ зэпытын фае. Жьы фаби, чІыгу шъаби ищыкІагъэх, къытфејуатэ Б. Корзун.

Тызыхэтыр апэрэ щай къэгъэкІыпІэу 1938-рэ илъэсым хэм зыщаратакъорэри, шхапІи, Адыгеим щагьэтІысыгьагьэр ары. Ащ ыуж илъэс 75-рэ тешІагъ. Зэо лъэхъанхэм щай къэгъэкІыпІэхэр зэхэкІыхьажьыгьагьэх, хэу щытхэр шіухьафтынхэмкіэ, нэужыми, щайкъэгъэкіыныр къаІэтыжьыгъэу аІозэ, къэралыгъом иэкономикэ къеохи, Совет хабзэри зэбгырызыжьи, щайгьэкІыныри щагьэтыжьыгьагь.

> Щай къэгъэкІыпІэм къыпэблагъэхэу субтропическэ культукІырэ чІыналъэхэри щылъых. Дэшхо, дэжъые, мыІэрысэ чъыгхэм таблэкІы. Чъыгы пэпчъ пІоми хъунэу къэбарэу пылъыр

> ЯтІонэрэ щай къэгъэкІыпІэми тынэсыгъ. ЛъыдэкІуае зиІэ цІыфхэмкІэ зишІуагъэ къэкІорэ курильскэ щаеу къагъэк ырэми тыхэтыгъ. ИтеплъэкІэ ар щаим фэдахэп.

> Тлъэгъурэр зэкІэ шІагъу. Мэз шъолъырхэм ядэхагъэ уеумэхъы. Сыдэу хъарзына тичІыгу, сымосшвахсшы Чышъхьашьом джэнэт щыІэмэ, идэхагьэкІэ мы чІыпІэм фэдэн фае.

> Аужырэ илъэсхэм къагъэкІынэу рагъэжьэгъэ гранат чъыгхэм, аземинэм (банан лъэпкъ), унабиим (мыІэрысэ лъэпкъ), хъурмэм, шхыныгъохэм ахалъхьэрэ лаврэм таблэкІы. Дэжъые ыкІи дэшхо зэфэшъхьафхэр къагъэкІых, инжир чъыгипшІ агъэтіысыгъ.

зэкіэм япшъэрылъхэр гъэнэфа- къызэіуахыгъагъэр ылъапсэу гъэхэу мэлажьэх. Зым ушэтын- СССР-м мэкъу-мэщымкІэ имихэр ешІых, адрэм щай тхьапэ- нистрэу В. Мацкевичым иунахэр къеугъоих, ящэнэрэм ахэр шъокІэ ащ Адыгэ опорнэ пункт

егьэгьух. Зэгурэюх, зэдеlэжьых, Іофым егугъух.

Лъапсэр къызщежьэрэр

Адыгеим и Мыекъопэ район икъушъхьэ лъапэхэм alус псэупіэхэу Севастопольскэм, Мэхъош гъэхъунэм, Меркуловскэм, Шундук, Дагестанскэм апэч щаир ащызыгьэтІысыгьагьэхэр Грузием иинститутэу (къалэу Махарадзе) къэгъагъэхэмһэ субтропикхэм къащыкІырэ культурэхэмрэкІэ шІэныгъэ ушэтынхэм апылъ институтым и офышІэхэр ары. А чІыпІэхэр зэкІэ къэкІыхэрэмкІэ Урысыем иинститут (ВИР-м) и Мыекъопэ ушэтыпІэ станцие епхыгъагъэх. Нэужым Шъэчэ ушэтыпІэ станцием ишІэныгъэлэжьхэр адэлэжьагъэх. Зэоуж лъэхъаным щай куандэм икъэгъэкІын «шъэфэу» хэлъхэр зэзыгьэшlагьэхэр къэкІыхэрэмкІэ институтым и Мыекъопэ ушэтыпІэ станцие иІофышІэхэу П.П. Гусевыр, Е. Бедро, В.В. Череватенкэр, нэмыкІхэри арых.

1967-рэ илъэсым щаимкІэ экс-Филиалым Іоф щызышІэхэрэм периментальнэ хъызмэтшІапІэу

> щагъэпсыгъ. Апэрэ уахътэм ащ пэщэныгъэ дызэрахьагъ В.В. Череватенкэм, Г.А. Аванесовым, В.А. Гарбузовым. Ахэм къакІэлъыкІуагъэх Адагэ Юрэ Рэмэзанэ ыкъор, Кушъу Рэ

мэзан Мыхьамодэ ыкъор, Ацумыжъ Руслъан Рустам ыкъор.

1992-рэ илъэсым ушэтыпІэ станцием ПчыхьэкІэ Эдуард Кимэ ыкъор пащэ зыфашІым ыуж ятІонэрэу щаим ыпсэ къыпагъэкІэжьыгъ. Аужырэ илъэсхэм

щаир нахыбэу къызэраугъои--ваек мехеппынкелести едмытш хагъэхъощтымрэ яшъыпкъэу Іоф адашіэ. Адыгеим ичіыпіэ зэфэшъхьафхэр федэ къатэу бгъэлэжьэшъущтхэмэ специалистхэм арагъэуплъэкІугъэх. Гектар 9000-у къыхахыгъэм шыщэу, яІагъэм нэмыкІэу, 50-р агъэфедэнэу рагъэжьэгъах.

Щаир къэгъэкІыгъэнымкІэ ыкІи идэгьугьэ хэгьэхьогьэнымкІэ анахьэу зишІуагъэ къакІохэрэр Іофым хэшыкІ дэгъу фызи-Іэхэу станцием Іутхэр арых. Ахэр мэкъумэщ шеныгьэхэмкіэ докторых (нэбгыри 4), кандидатых (3), шІэныгъэлэжьых, лаборантых, технологых. Іофым зиІахьышІу хэзышІыхьэхэрэм ащыщых институтыр къызиухыгъэм къыщегъэжьагъэу Іоф щызышІэрэ Л.И. Кочетковар, И.А. Исущевар, Ю.И. Сухоруких, М. Шышъхьэр, технолог ныбжьыкІэу Т. Дамыкъор, механизатор чанэу Ф.Ф. Тимофеевыр. Щайуцыр ІэкІэ къэзыугьоихэрэм яхъупхъагьэкІэ къахэщых Е.Г. Чепурнаяр, Н.А. Мыхитарян, нэмыкІхэри.

2008-рэ илъэсым къыщегъэжьагьэу щаеу къаугьоищтыгьэм фэдитіум ехъу хэхъуагъ, зы илъэсым ар килограмм 500-м нагъэсыщтыгъэмэ, мыгъэ щай тонным ехъу къагъэкІын алъэкІыгъ. 2008 — 2012-рэ илъэс-«хтьат едшам» миыш етыатх» зыфиюорэ къэгъэлъэгъонхэм (къалэу Москва) дышъэ медальхэр къащихьыгъэх.

ШышъхьэІу мазэм Урысые шІэныгъэ ушэтын институтым идегустационнэ комиссие Индием къыщагъэкІырэ ассамскэ щайхэмрэ адыгэ щайхэмрэ зэригъэпшэгъагъэх. Адыгэ щаим апэрэ чІыпІэр ыубытыгъ, индийскэ щаим нахьи баллипшІырэ ныкъорэкІэ нахьыбэу къыщилэжьыгъ.

Джащ фэдэу Адыгеим къыщагъэкІырэ дэжъые льэпкъхэм ащыщхэр «Урысыем ианахь то-

вари 100 дэгъу» зыфиlорэ каталогым хэфагъэх. Тызыхэт илъэсым «Адыгэ щаим» Адыгеим и Ліышъхьэ ишіухьафтын къыфагъэшъошагъ.

Щаир къэзыгъэкІырэ специалистхэр конференцие зэфэшъхьафхэм ахэлажьэх, журналхэм, сборникхэм ятхыгъэхэр къащыхаутых.

Къэгъагъэхэр къэгъэкІынымкІэ ыкІи субтропическэ культурэхэмкІэ шІэныгъэ-ушэтын институтым икъутамэу Адыгеим щыІэм гъэхъэгъэ гъэнэфагъэхэр зэришІыгъэхэм дыкІыгьоу пшъэрылъэу зыфигьэуцужьхэрэри иных. Щаир къызщагъэкІыщт чІыгоу агъэкъабзэхэрэм ахагъэхъощт, щай «шхъуантІэм» икъыдэгъэкІын лъагъэкІотэщт, адыгэ щаим идэгъугъэ къаІэтыщт, лэжьыпІэхэр агъэкІэжьыщтых, селекционнэ Іофым зэпымыоу Іоф дашІэшт.

Мыгъэ хъурмэ чъыгхэр гектар хъурэ чІыгум тырагъэтІысхьагъэх. Адыгэ щаим изытет нахьышІу рашІынэу щай конди 6 агъэнэфагъ, апэрэу шхъомч чъыги 10 агъэтІысыгъ.

Филиалым июфышіэхэм Роспатентым икъутамэу ФИПС-м (Федеральный институт промышленной собственности) тхылъи 4 арагьэхьыгь адыгэ щаир къызэраугьоирэр, зэрэдэлэжьэхэрэ шіыкіэр, къызэрагъэкіырэр, ахэмкІэ амалэу къызІэкІагъэхьагъэхэр ежьхэм яе шъыпкъэу (интеллектуальная собственность) зэрэщытхэр къыгъэшъыпкъэнэу. Ахэм ащыщэу зы ІофыгьомкІэ унашьо ашІыгьах, патентыр шІэхэу къаратыщт.

Сыд фэда адыгэ щаир?

НэмыкІ лъэпкъхэм афэдэу, адыгэ щайри къэзыгъэдэгъурэр иІэшІугъ, ышъу, ымэ игохьыгъ ыкІи шІуагъэу хэлъхэр арых. А пстэумкІи апэ ишъыгъэхэм ащыщ адыгэ щайри. Щаир лъапІэ, грамми 100-м сомэ мин ыуас, дэгъум сыдигъуи лъапІэу ыуас. Адыгэ щаир зэкІэ тучанхэм зыкlатемылъыр цlыфхэм зэрамыщэфырэм пай, ащи зыщыбгъэфедэн фэе охътэ гъэнэфагъэ иІ, ар зикІыкІэ, зыми ищыкІэгъэжьэп. Адыгэ щаир «Титан» зыцІэ тучанэу Мыекъуапэ дэтым къыщыпщэфын плъэкІыщт, ащ нэмыкІэу Мыекъуапэ щызэхащэхэрэ ермэлыкъхэм ренэу ащащэ. СамоварышхокІэ щаир агъажъошъ, ціыфхэр ахьакіэх. Шіуагъэу хэлъхэр къызыгурыІохэрэм (анахьэу зыныбжь хэкІотагъэхэм) ягуапэу ащэфы.

Тинепэрэ уахътэ Адыгеир зэрыгушхорэ шхыныгъоу адыгэ къуаер тиІ. Республикэм ыцІэ рязыгъэ огъэ адыгэ щаир ащ къыгоуцуагъ. Мыгъэ щаим икъэгъэкІынрэ мылъкоу ащ пэІухьэрэмрэ афэгьэхьыгьэ зэlукlэгьу зэхащэгъагъ. Ащ Адыгеим ипащэхэм къыщаІуагъ щайгъэкІхэм ІэпыІэгъу зэрафэхъущтхэр.

Филиалым ипащэу ПчыхьэкІэ Эдуард къызэриюрэмкіэ, адыгэ щаир идэгъугъэкІэ лъэгэпакІэхэм анагъэсынэу къарыуи шІэныгъи яІ. ЗэкІэ зэдеІэжьхэмэ, адыгэ щаир Адыгеим имызакъоу Урысыеми ианахь товар дэгъухэм ащыщэу, къызэрэпшІэжьыхэрэ бренд афэхъун ылъэкІыщт.

ШЪАУКЪО Аслъангуащ.

ТВОРЧЕСКЭ ЗЭІУКІЭГЪУ

Адыгэ

Зэльашіэрэ ціыф Іэпэіэсэ ціэрыюм ищыіэныгьэ ыкіи итворческэ іофшіагьэхэр къизыіотыкіырэ Іофтхьабзэу АР-м и Льэпкъ тхыльеджапіэ щызэхащэгьагьэм джары зэреджагьэхэр. Зэіукіэгъум Юрэ ышіэрэм шъхьэкіэфэ-лъытэныгъэ фызию цыф гъэсагъэхэр, кюлэегъаджэхэр, Мыекъуапэ иеджэпіэ зэфэшъхьафхэм къарыкІыгъэхэ еджакІохэр, илэгъу-ныбджэгъухэр ыкіи тхылъеджапіэм июфышіэхэр хэлэжьагъэх.

«Стіашъу Юрэ итарихъ щэрэхъ»

Адыгэ лъэпкъ мэкъэмэ дахэхэу зызыІэтыхэрэм, адыгэ лъэпкъ шъуашэм ыкІи Юрэ инэмыкІ ІэшІагъэхэм ябжьышІогъэ-лъэгъупхъагъэ нэр пІэпахыщтыгь, гур агъэшІущтыгь.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ тхылъеджапІэ мы зэ-ІукІэгъумкІэ анахь кІигъэтхъымэ шІоигьуагьэр, СтІашъу Юрэ иемызэщыжь Іофшіакі, игупшысэ зынэсырэр, фызэшlокlырэр, къыдэхъурэр зэрэбэр; зэрилъэкІзу илъэсыбэм къакІоцІ лъэпкъ культурэр кІиухъумэу зэрэлажьэрэр; щыІэныгьэ хъугьэ-шІэгъэ ин пэпчъкІэ зы ІэшІэгъакІэ къызэрэІэкІэкІырэр, ащкІэ тарихъ щэрэхъ къекlокlым дыригъаштэу шІур зэригъэунэфырэр ары.

МэфэкІ зэІукІэгъур тхылъеджапіэм иіофышіэу Кучмэз Аминэт къызэјуихыгъ. Конструктор-модельерэу, Адыгэ Республикэм культурэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэу, декоративнэприкладной искусствэмкІэ ІэпэІасэу СтІашъу Юрэ Мыхьамодэ ыкъор итворческэ ІофшІагъэкІэ чІыпІэ хэхыгъэ дахэ зыфэзышІыжьыгъэу, лъэпкъ шъхьалъытэжь ин зиlэу, къешІэкІыгъэ пстэуми а зэкІэмкІи адэгуащэу зэрэщытыр къыІуагъ. Нэужым гущыІэр фигъэзагъ КъокІыпІэм щыпсэухэрэ лъэпкъхэм искусствэхэмкІэ и Къэралыгъо музей икъутамэу Мыекъуапэ дэтым иотдел ипащэу Сулейман Фатимэ.

— Стіашъу Юрэ ыціэ тиреспубликэ щябгъэшІэжьынэу щымытэу нахьыжъи, нахьык/и щашlэ, — къыlуагъ Фатимэ, — арэу щыт нахь мышІэми, итворчествэ ибаигъэ, илъэшыгъэ ухаплъэу, утегущыІэ къэс бэ гупшысэ гъэшІэгъонэу къыгъэущырэр, искусствэм ыкІуачІэ илъэшыгъэ иІэшІэгъэ анахь цІыкІуи ини икъу фэдизэу къыплъагъэІэсы, зэхыуагъашіэ. Юрэ зэкіэ иіэшіэгъэ зэхэубытагъэхэр КъокІыпІэм щыпсэухэрэ лъэпкъхэм искусствэхэмкІэ и Къэралыгъо музей икъутамэ ухэтми щыплъэгъунхэ плъэкІыщт, ахэр адыгэ лъэпкъ культурэм инэпэзехьэх.

Ащ пыдзагъэу, зэlукlэгъур зыціэкіэ зэхащэгъэ Стіашъу Юрэ гущыІэр ритыгь. Юрэ ищы-Ізныгъэ гъэзэпІэ ин фэзышІытьэ ІэшІатьэхэм ишъыпкъэу Іоф задишІэрэр илъэс 30 зэрэхъугъэр къыІуагъ. 1981-рэ илъэсым къыщыублагъэу игупшысэ рищажьи, лъэпкъ искусствэмкіэ мэхьанэ зиіэ Іэшіэгьабэ зэрэригьэкъугьэр, ахэр иунэ--ихиася дедехажефымидек ІдоІх гъэщыгъ. Лъэпкъ музеим ипэщагъэу Абрэдж Альмир, апэдэдэ музеим чІыпІэ къыщыфигъоти, иІэшІагъэхэр къыщигъэлъэгъонхэ амал иІэ зэрэхъугъагъэм, Охъутэ Александр илъэпкъ лыуз-гууз зэрэиныр мыгъуащэу, къызэрэдеlагъэр, Юрэ иІэшІагьэхэр зыдэт мэфэпчъыр къызэрэфыдигъэкІыгъэр, ащ ишІуагъэкІэ, СтІашъум иІэпкІэ-лъэпкІэ ІэпэІэсагъэ Темыр Кавказым имызакъоу, гъунэгъу Краснодар краими, ІэкІыб хэгъэгухэми зэранэсыгъэр кІэкІэу къыІотагъ, а цІыфхэм зэрафэразэр кІигъэтхъыгъ. Ренэу цІыфышІухэр ыпэ къызэрикІырэр игуапэу ахэм ахилъытагъ КъокІыпІэм щыпсэурэ лъэпкъхэм искусствэхэмкІэ и Къэралыгъо музей икъутамэу Мыекъуапэ дэтым ипащэу Кушъу Нэфсэти. Илъэсищ хъугъэу, Нэфсэт игъоу ылъэгъуи, ригъэблэгъагъэу, мы музеим Юрэ Іоф зэрэщишІэрэр ыкІи иколлекцие ин ащ иэкспозицие чІыпІэ зэрэщиубытыгъэр къыІуагъ.

Музей иным щызэблэкІырэ купыбэм, хьакІабэм, СтІашъум иІэшІагъэхэри сыдигъуи зэра-

гъу къышІыгъ. Мы шъуашэхэр зыщыгъ пшъэшъэ ныбжьыкІэеджакІохэр зэщыфэпыкІыгъэхэу цІыфхэм апашъхьэ къиуцуа-

> афытеуагъэх. Юрэ ишъуашэ пэпчъ гупшы-

Сыда Стіашъу Юрэ мэстэпэ ціыкіукіэ лъэпкъ гупшысэр ымылэжьымэ мыхъунэу зышіыгъэр зыпіокіэ, къэпіон плъэкіыщтыр зы: нэу къызхэкіыгъэм, зыпіугъэу, зылэжьыгъэм, ихэгъэгу ціыкіоу, ау ыпсэ кіэльэныкьоу, икъуаджэу Ґъобэкъуае афыријэ шјулъэгъур ары, илъэпкъ зэрилъапіэр, ціыфыгъэ напэр ыухъумэу, мыкіодыжьыщт шъуашэхэу лізужхэм къахэнэщтхэу, ныбжьыкіэхэм гъозапіэ афэхъущтхэр къызэтегъэнэгъэнхэр ары.

шІогьэшІэгьонхэр, ягуапэу ахэм зэряплъыхэрэр, гущыІэ фэба-

ягугъу къышІыгъ, иІэшІагъэхэр зэрэлажьэхэрэр, ащ ежьыри нахь зэригъэчанырэр КЪЫХИГЪЭШЫГЪ

Творческэ зэ-ІукІэгъум изещакІоу Сулейман Фатимэ гущыІэр лъигъэкІотагъ. Стіашъу Юрэ иіэшІэгъэ зэхэубытэгъэ иным ыдыгьэу ежь авторым хъырахъишъэкІэ ыгъэкІэрэкlагъэхэм ыкlи илъэпкъ Іэпэщысэ зэфэшъхьафхэм яхьалэмэтыгъэ къыІотагъ. Юрэ ишъуашэхэу «Тыргъзтау», «Адыгэ сай», «Амазонка», «Фыщт» зыфиlохэрэм ятеп-

сэу щигъэчъыгъэр къипіотыкіын зыхъукІэ охътабэ зэрэпэІухьабэ тхылъым къызэрэдатхэрэм щтыр нафэ, джащ пае ахэм

лъэ ин фэдэ къабзэу, гупшысэ

куу зэракіоціыльыр, тарихь

тхыдэ пычыгъохэу, мыутІэ

(адыгэ) бзылъфыгъэ лыхъужъэу.

бланэу Тыргъэтао идунэететыкІагъэр, идунэееплъыкІагъэр

зыхэгощагъэхэмкІэ къыриІо-

тыкІыгъ. Адыгэ бзылъфыгъэ

ялыем ишъуашэ — адыгэ саер

зэбгъэпшэн ыкІи зыхэкІокІэн

щымыІэу, дышъэ идагъэр Іэ-

шъхьэ бэлагъи, бгъэгупи, лъа-

пи зэратешІыхьагъэм, тыжьын бгъэгупэ кlыlум, бгырыпхым,

ар джыри нахь нэм къыкІы-

рагъадзэу зэрэдэхэ дэдэм ягу-

гъэх, щызэблэкІыгъэх, Іэгу бэрэ

якъэгъэлъэгъон къызэlухыгъэ мыин мы Іофыр къыгъэкІэкІыгъ.

Сыда СтІашъу Юрэ мэстэпэ цІыкІукІэ лъэпкъ гупшысэр ымылэжьымэ мыхъунэу зышыгьэр зыпокіэ, къэпіон плъэкІыщтыр зы: нэу къызхэкІыгьэм, зыпІугьэу, зылэжьыгьэм, ихэгъэгу ціыкіоу, ау ыпсэ кіэлъэныкъоу, икъуаджэу Гъобэкъуае афыриІэ шІулъэгъур ары; илъэпкъ зэрилъапІэр; цІыфыгъэ напэр ыухъумэу, мыкloдыжьыщт шъуашэхэу лІэужхэм къахэнэщтхэу, ныбжьыкіэхэм гъозапіэ афэхъущтхэр къызэтегъэнэгъэнхэр ары.

Убзэ, уишэн-хабзэ, уилъэпкъ культурэ пшІэу, цІыф дэй узэрэмыхъущтыр Юрэ ешІэ, джащ пае зышъхьасыжьынчъэу Іэпэ-Іасэр чэщи мафи мэгупшысэ, мэлажьэ. Стіашъу Юрэ дэхэгьэ мыухыжьэу ыlапэхэмкlэ ыгъэчъырэм агъэгушю, агъэгушхо, агъэины, ар хьарзынэба?!

Зэlукlэгъум хэлэжьагъэх ыкlи ІэпэІасэм иІэшІагьэхэмкІэ, ицІыфыгъэ хабзэкІэ гущыІэ фабэхэр къаlуагъэх КъокІыпІэм щыпсэухэрэ лъэпкъхэм искусствэхэмкІэ и Къэралыгъо музей икъутамэу Мыекъуапэ дэтым ипащэу Кушъу Нэфсэт, шІэныгьэлэжьэу, Адыгэ Хасэм и Президиум хэтэу МэщфэшІу Нэдждэт, тхакІоу, Адыгэ Республикэм инахьыжъхэм я Совет итхьаматэу ГъукІэлІ Нурбый, филологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу Мамый Руслъан, АР-м инароднэ артистэу, УФ-м изаслуженнэ артистэу Пэрэныкъо Чэтибэ, «Адыгэ макъэм» рекламэмкІэ иотдел ипащэу Къэзэнэ Юсыф, нэмыкІхэми.

Ахэм зэкІэм лъэныкъо-къогъанэ фамышізу Стіашъу Юрэ итворчествэ ифэшъошэ уасэ ратыгъ. Лъэпкъым пае зэкІэ зэришІэрэр, тиныбжьыкІэхэр гьогу тэрэз тещэгьэнхэмкІэ мыхэр алъэгъоу, зэхафэу, зэрагьашІэу хъумэ, ныбжьи зэрэмыгъощэщтхэр — абзи, яшъуаши, яхэбзэ-бзыпхъи зэрашІодэхэщтыр кlагъэтхъыгъ. Стlашъу Юрэ фэдэ цІыф Іушым, loфшlaкloм, гупшысакloм, мылъку ІэпыІэгъу зэрищыкІагъэр, ащ фэдэхэр къыкъокІхэмэ, адыгэ тарихъ лъапсэр аухъумэу, шъуашэхэмкІэ тхылъышхохэр, сурэт-альбомхэр къыфыдагъэкІхэмэ, нэмыкІ цІыф лъэпкъыбэм джыри шІукІэ нахь тызэрашІэщтыр, адыгэр нахь алъытэ зэрэхъущтыр къаlуагъ.

Творческэ зэlукlэгъоу конструктор-модельерэу, АР-м культурэмкІэ изаслуженнэ Іофышіэу, искусствэмкіэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо премиехэм ялауреатэу, республикэ общественнэ организациеу «Лига мира» зыфиlорэм ипремие къызфагъэшъошагъэу, лъэпкъ шъуашэм идунэе зэнэкъокъоу «Этно-Эрато» зыфи-Іорэм 2008-рэ ильэсым текІоныгъэр къыщыдэзыхыгъэу, медалэу«Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиюорэр къызэратыгъэ СтІашъу Юрэ фызэхащэгьагьэр зэкlэлъыкlо-зэдиштэу, lэпэlасэм игупшысэ фызэшlокlыгъэр къыриІотыкІэу дахэу кІуагъэ, гухэлъ зэшІохыпІэ илъэсыкІэу къихьэрэр ЮрэкІи, хэлэжьэгъэ пстэумкІи, хэтрэ цІыфкІи хъунэу афэлъэІуагъэх.

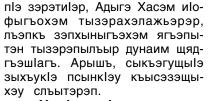
МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр Іэшъынэ Аслъан мэфэкІым къыщытырихыгъэх.

ЛЪЭПКЪ ЗЭФЫЩЫТЫКІЭХЭМРЭ ЩЫІЭНЫГЪЭМРЭ

Шіушіагъэр алъегъэіэсы

Къэндзалхэм я Дунэе зэіукіэгъоу Казань щыкіуагъэм Польшэм, Францием, Венгрием, СНГ-м ихэгъэгухэм яліыкіохэр, Урысыем ишъолъырхэм ащыпсэухэрэр хэлэжьагъэх. Адыгэ Республикэм ис къэндзалхэм якультурнэ обществэу «Дуслыкым» ипащэу, Мыекъуапэ ина-роднэ депутатхэм я Совет идепутатэу, Адыгэ Республикэм псауныгъэм игъэпытэнкіэ изаслуженнэ Іофышіэу Алям Ильясовыр зэхахьэм къыщыгущы агъ.

– Уашюгъэшюгъонэу, щысэ птырахэу къэзыюрэмэ саюкіэми, сиупчіэ нахь игъэкіотыгъэу укъытегущыІэнэу сыфай. Адыгеир дунаим сыда е хэта щязыгъашІэрэр?

- Адыгеим и ЛІышъхьэу Тхьаипащэу Рустам Миннихановымрэ зэныбджэгъух. Ахэр зыгъэгумэкІырэ Іофыгьохэм тизэхахьэхэм тащытегущыІэ. Тэ, къэндзалхэм, Адыгеим щыдгъэцэкІэн тлъэкІырэм ызыныкъуи нэмыкі шъолъырхэм къащыдэхъурэп. Адыгеим иобщественнэ движениехэр зэгъусэхэу Іоф зэдашІэ, ІэпыІэгъу зэ-Адыгэ шъуашэм ямэфэкІ мафэхэр

республикэм имызакъоу, ІэкІыб хэгьэгухэм зэращыкохэрэр, тэри тахэлэжьэн зэрэтльэкІырэр ашІогьэшІэгьон, мэфэкІхэм язэхэщакІэ афэгъэхьыгъэ упчабэ къысаты. Адыгэмэ акІырыплъыхэзэ, Дагъыстан, нэмыкІхэм лъэпкъ шъуашэхэм ямэфэкІхэр ащыкІо хъугъэ.

– Хабзэмрэ общественнэ движениехэмрэ юф зэрэзэдашіэрэмкіэ зэгьэпшэнхэр шьо-

Адыгеим и Премьер-министрэу КъумпІыл Мурат зэхэщэн ІофыгьохэмкІэ ишІуагьэ сыдигьуи къытегъэкІы. Республикэм ис лъэпкъхэм Іоф адэзышІэрэ Комитетым ипащэу Шъхьэлэхъо Аскэр бэрэ къытіокіэ, тегьэгьуазэ. Ащ фэдэ зэlукlэгъухэм ауж шІуагьэу тиІэм зэрэхэдгьэхьощтыр ары тызэгупшысэрэр. Лъэпкъ «зэщыхъуакlохэр» зэрэщыlэхэр дэгьоу тэшІэшъ, мамыр щыІакІэм илъагъохэу тинахьыжъ лъапІэхэм щыІэныгъэм щыпхыращыгъэхэм

тарыкІозэ, зэрэдгъэбэгъощтхэм тыпылъ.

— Алям, врач сэнэхьатыр къыхэпхыгъ. Депутатэу Мыекъуапэ ятюнэрэу ущыхадзыгъ. Уахътэр пфекъуа?

— Уахътэр сфикъунэу сыфаеп. Мафэ къэс Іоф хэхыгьэхэр сэгьэцакІэх. Сыпшъыгъэу зыкІи къыхэкІырэп. ШІушІагъэм, гукІэгъоу къыхафэрэм цІыфыр агъэпшъынэу щытэп. УиІоф зэрэлъыкІуатэрэм гушхоныгъэ хэбгъуатэзэ, уапэкІэ узэрэльыкІотэщтым уегупшысэныр нахь дэгъу.

— Къэндзалыбзэр Мыекъуапэ щызэшьогьашіэ. Тхыльхэр шъуфекъуа?

Казань сызэкІом егъэджэн литературэу къысатыгъэр макІэп. ПкІэ хэмыльэу ахэр къытфагьэхьазырых. Къэндзал кІэлэцІыкіухэм лъэпкъ шъуашэхэр яіэх. АнсамблитІу зэхэтщагь. Тиорэдхэр къаlох. Адыгэ къашъохэри зэрагъашІэх. Адыгэ кІэлэцІыкІу журналэу «Жъогъобыным» етэгъаджэх. Лъэпкъ зэфыщытыкІэхэр нахьышІу шІыгъэнхэм «Дуслыкыр» тапэкІи пылъыщт.

— Шъуигухэльхэр къыжъудэхъунхэу шъуфэсэю.

Тхьауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: Алям Илья-

НАРДХЭР

Нард ешіэнымкіэ зэнэкъокъоу Мыекъуапэ щыкіуагъэм нэбгырэ 11 щызэ-Іукіагъ. Апэрэ чіыпіэхэр зыхьыщтхэр къэшіэгъуаеу зэрэщытыгъэм ешіэгъухэр къыгъэдэхагъэх. Зэхэщэкіо купым ипащэу Пэнэшъу Мыхьамодэ къызэрэтиlyaгъэмкіэ, мы илъэсым гъогогъуи 10 зэнэкъокъухэр Мыекъуапэ щыкІуагъэх.

Урысыем, Адыгеим ямэфэкІхэм, нэмыкІ хъугъэшІагьэхэм япхыгьэхэу зэнэкъокъухэр зэхащэх. Урысыем и Конституцие загъэпсыгъэр илъэс 20 зэрэхъугьэм фэгьэхьыгьэ зэнэкъокъур гъэшіэгьонэу кіуагьэ. ТІэшъу Мэдинрэ Нэгьой Заурбыйрэ зэlукlэгъухэр заухым очко пчъагъзу рагъзкъугъэр зэфэдизыгъ — 8. -Темпион хъущтыр къыхэ хыгъэным фэшІ нэбгыритІур икіэрыкізу зызэдешіэм 2:1-у Нэгьой Заурбый текІоныгъэр къыдихи, апэрэ чІыпІэр фагъэшъошагъ. Пэнэшъу Мыхьамодэ очкоуи 6 Казбек Оганесян, Хъот

Юныс, Рубен Нарудьян, Анатолий Москаленкэм, Урсэкъо Байзэт очко тфырытф рагъэкъугъ. Зэнэкъокъур дэгъоу зэхащэным фэшІ О. Оганесян, М. Пэнэшъум Іофыгъуабэ агъэцэкІагъ. 2014-рэ илъэсым нардхэмкІэ зэхащэщт зэнэкъокъухэм джы ягупшысэх. Хъот Юныс къызэрэтиІуагъэу, дунаим, Европэм ячемпионхэр, Адыгеим иартист, сурэтыші, тренер ціэрыіохэр нардхэмкІэ зэнэкъокъухэм ягуапэу ахэлажьэх.

I

0

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр:

52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

гъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьа-

тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916 Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 4000 Индексхэр 52161 52162

Зак. 4022

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр

Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

МэшлІэкъо Саид

Редактор шъхьаІэм игуадзэр пшъэдэкІ́ыжь зыхьырэ секретарыр Хъурмэ Хъусен

2013-рэ илъэсым Іофшіагъэу тиІэр зэфэтхьысыжьыгь. Льэпкъым зиужьыжьыным, бзэм изэгъэшІэн, шэн-хабзэхэм якъэухъумэн татегущыІагъ, — къеІуатэ Алям Ильясовым.

— Адыгэ Республикэм илІыкюу узэрэщытыр зэхахьэм къы- кlущынэ Аслъанрэ Татарстан зыщаюкіэ сыда апэу зэхэпхырэр?

Алям мэщхы. Зэхахьэм къыщаелыстер мехостифо елыте тхыгъэхэр къысегъэлъэгъух.

— Казань сызыкІокІэ апэрэхэм сащыщэу гущыІэр зэхахьэм къыщысаты. Лъэпкъ культурэм имузееу «Дуслыкыр» Мыекъуапэ къызэрэщызэІутхыгъэр, къэндзалыбзэкІэ зыщеджэхэрэ еджа-

фэхъужьых. Адыгэ быракъым,

ИСКУССТВЭМРЭ ЗЭНЭКЪОКЪУХЭМРЭ

Адыгеим иныбжьыкІэ макъэхэр «Адыгеим иныбжьыкІэ макъэхэр» зыфиlорэ

Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэрэ АР-м лъэпкъ культурэмкІэ и Гупчэрэ кіэщакіо зыфэхъугъэхэ зэнэкъокъум Адыгэ къэралыгъо университетым иколледж щеджэрэ Александр Мальцевым шІухьафтын шъхьаІэу «Гран-при» зыфигорэр къыщыдихыгъ. Апэрэ чІыпІэр къыдэзыхыгъэмэ Галина Шкапинцевар ащыщ, купэу «Русская удалым» ащ орэд къыщею.

ЩытхъуцІэхэр къыдэзыхыгъэ

шъолъыр зэнэкъокъоу тиреспубликэ щык уагъэм илъэс 18 - 30 зыныбжьхэр хэлэжьагъэх. Эстраднэ орэдхэр къэІогъэнхэмкіэ Адыгэкъалэрэ Джаджэрэ зэlукіэгъухэр ащызэхащагъэх.

орэдыІохэм яконцертэу 2014-рэ илъэсым Мыекъуапэ щыкІощтыр ТекІоныгъэм ия 70-рэ илъэс фэгъэхьыгъэщт.

Сурэтым итыр: Галина Шкапинцевам орэд къею.

БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЭУ «Б»-р

Апэ итым ІукІэщт

«Динамо-МГТУ»-м икапитанэ<mark>v</mark> Артем Гапошиныр.

Мыекъопэ баскетбол командэу «Динамо-МГТУ»-м изичэзыу ешІэгъухэр тыгъэгъазэм и 14 -15-м тиреспуоликэ икъэлэ шъхьаіэ щыкіощтых. Москва икомандэу МБА-р мэфитіум тихьакіэщт.

— Мы илъэс ешіэгъум МБА-м зэіукіэгъуитіу ныіэп шІуахьыгьэр, — къеІуатэ «Динамо-МГТУ»-м итренер шъхьаІэv. Адыгеим изаслуженнэ тренерэу Андрей Синельниковым. — МБА-р апэрэ чІыпІэм щыІ. «Динамо-МГТУ»-р ятІонэрэ чыпіэм тет, ешіэгьуи 3 шіуахьыгьэр.

Мыекъуапэ щыкющт зичэзыу зэlукlэгъухэр тиспортсменхэм къин къафэхъущт. Тибаскетболистэу Иван Фещенкэр ешІэщтэп, ыІэ мэузы. Сергей Воротниковыми шъобжыр ыгъэхъужьыгъэп, нэмык гумэк ыгъохэр тикомандэ иІэх. Арэу щытми, тибаскетболистхэм ухьазырыныгьэ дэгъу къагъэлъагъо тшІоигъу. Омскэ икомандэ «Динамо-МГТУ»-р тІогьогогьо зыдешІэм тикомандэ икапитанэу Артем Гапошиным очко 58-рэ къытфихьыгъ: 34+24. Тибаскетболист ныбжьыкІэ игъэхъагъэхэм ахигъэхъонэу фэтэІо.

<u>Шъунаіз тешъудз:</u> ешіэгъухэр мэфитіум сыхьатыр 3-м аублэщтых.

> НэкІубгьорзыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.